

CINEMA RESCAT

investigació, recerca i recuperació del patrimoni cinematogràfic

- **1er ral·li aeri internacional 1949**
- **L'americana dels guapos**
- **Mañana de Nunes restaurada**
- **Records cinematogràfics de Joan Reynal**
- **Exposicions de cinema a Terrassa**

 ICARIA
YELMO CINEPLEX

*Col·labora amb
la Recerca
i Recuperació
del Patrimoni
Cinematogràfic*

Salvador Espriu, 61
"Centre de la Vila"-Vila Olímpica
BARCELONA -Tel.: 93 221 75 85

15 sales en V.O.S.

CINEMA RESCAT

Any VIII Número 16
2on Semestre 2004

EDITOR

CINEMA RESCAT

Associació Catalana per a la Recerca i
Recuperació del Patrimoni Cinematogràfic

DIRECCIÓ

Ana Fernández Álvarez
correu-e: revistacr@mixmail.com

COL·LABORADORS

Ferran Alberich, Maria Bagur Coll, Margari-
da Bartolomé Vidal, Albert Beorlegui, Josep
Calle, Rosa Cardona, Joan-francesc Escri-
huella, Ana Fernández Álvarez, Miquel Gál-
mez, Anton Giménez i Riba, Antoni V.
Kirchner, Jordina Medalla, Maria del Pilar
Mendoza Egea, Fernando Murga, Pedro
Nogales Cárdenas, Albert Pons Martínez,
Àngel Quintana, Iolanda Ribas, Josep
Maria Ripoll, M. Encarnació Soler i Alomà,
Jordi Tomàs i Freixa, Lluís Valentí, Roc
Villas

PORTADA

Mireia Miras

MAQUETACIÓ

Jordi Jubanteny i Solé

ADMINISTRACIÓ I SUBSCRIPCIONS

Cinema Rescat
Isaac Albéniz, 28 08017 Barcelona
Tel./fax. 93 205 29 18
correu-e: revista@cinemarescat.com

PUBLICITAT

Anton Giménez i Riba
Tel. 636 16 69 12
correu-e: revista@cinemarescat.com

DISSENY

Jordi Roca

IMPRESSIÓ

Díptic SL.
Moratín, 62 08206 Sabadell
Tel. 937 26 55 99

L'opinió dels textos signats no és necessà-
riament compartida per l'editor

D.L. : T-1301-1998

ISSN : 1696-2915

P.V.P. : 6,00 €

SUMARI

PORTADA _____ 5

DES DE LA DIRECCIÓ _____ 5

TEMES

1er ral·li aeri internacional, 1949

Ana Fernández Álvarez _____ 7

L'americana dels *guapos*

M. Encarnació Soler i Alomà _____ 13

A propòsit de la restauració de "*Mañana*", de José
Maria Nunes

Ferran Alberich _____ 20

Les exposicions del Cinema Catalunya de Terrassa

Jordi Tomàs i Freixa _____ 24

Joan Reynal i els seus records de cinema

Joan-francesc Escrihuella "janfran" _____ 30

L'ALTRA CARA DELS PROGRAMES DE MÀ

Jordi Tomàs i Freixa _____ 32

CATÀLEG

Els nostres cineastes. Antoni Martí Gich _____ 37

ELS ALTRES PATRIMONIS

Infància, cinema i delinqüència _____ 41

NOVETATS DVD

Fernando Murga _____ 43

RESSENYES BIBLIOGRÀFIQUES

Albert Pons Martínez _____ 44

CRÒNICA

Anton Giménez, conservador de la Filmoteca

Roc Villas _____ 46

Premis Sant Nitrat 2003 - cinquena edició _____ 49

Presentació a Terrassa _____ 51

El color de l'oblit

Ana Fernández Álvarez _____ 51

Cinem Rescat a la XXXVI Universitat Catalana
d'Estiu de Prada del Conflent _____ 53

Recordant Joan Francesc de Lasa

Antoni V. Kirchner _____ 54

[VIDEOGRAFISME]

TOTS ELS SISTEMES
PAL SECAM NTSC
PAL M PAL N 1" C
BETACAM S P
U-MATIC HI-8
SVHS|BETAMAX|VHS
LASERDISC
TOTS ELS FORMATS

COMPRESSIÓ MPEG 1 - MPEG 2
QUICKTIME - AVI - DVD
DESENVOLUPAMENT DE CDI, CD VIDEO
CD ROM

TELECINE DIGITAL

RANK CINTEL 35 MM.,
16 MM., 9 1/2, 8 MM.,
8 MM., TRANSFER ÀUDIO
16 MM., DAT, CD 1/4"

SANTALÓ 133 - 08021 BARCELONA - (93) 200 54 00 - FAX 200 48 95
[HTTP://WWW.VIDEOLAB.ES](http://www.videlab.es) - VIDEOLAB@DREAMCOM.ES

011001010100
010001110110
001100101101
011011000110
011001010100

Portada

Mireia Miras, llicenciada en Belles Arts i graduada superior en Imatge, ha recorregut un interessant camí professional i artístic pel món de la fotografia, el vídeo i el cinema. Dins d'aquest àmbit, compta amb treballs creatius de gran rigor i sensibilitat, com les sèries de fotografies *Ampolles*, 1999; la dedicada al cos humà, *La costella d'Eva*, 2001 i *400 Mariposas metidas en el ojo*, 2004. Ha participat al Globus 99, al CCCB, i a Merka Fad, el 2001. També ha treballat en diverses passarel·les Gaudí i és la responsable fotogràfica del catàleg de roba de l'empresa *Tebaldi*. Ha estat reportera fotogràfica del Docs-Barcelona, el 2004, per a la mostra de documentals i d'exposicions de projectes de documentals nacionals i internacionals. I també ha col·laborat en el curtmetratge *Ansia y Calma*, 2004, realitzat per Enric Morales i Jordi Soler, dirigit per Txell Miras.

En la imatge que expressament ha fet per a la nostra portada, hi podem copsar la seva singular sensibilitat fotogràfica que, partint d'un positiu suau, manipulat digitalment amb una aigua da de color, ens evoca l'escola aquarel·lista anglesa i, pel tema escollit, ens rememora l'exquisit tractament de la comèdia americana dels anys cinquanta, fonamentalment, els films on el *glamour* i la melangia formen un maridatge perfecte.

Des de la Direcció

Des de les pàgines de la nostra revista s'ha reivindicat la necessitat de vetllar pel patrimoni documental cinematogràfic, tot intentant deixar explícit que es fa atenent tots els sectors que el configuren, els pròpiament filmics i els que resulten més perifèrics, però no s'ha fet prou palesa l'absència de centres docents que dissenyin el perfil de l'especialista per atendre'l de la manera més professional i efectiva. És a dir, llocs on s'imparteixin coneixements estables d'especialització el més adients possible, per a què qualsevol dels que s'hi formin puguin encarregar-se específicament de la manipulació, custòdia, interpretació, catalogació i documentació dels fons audiovisuals.

Quin és el perfil formatiu òptim per a poder assumir la tasca professional que ha d'atendre les necessitats de les institucions adients: arxius i filmoteques? I, on i qui pot assegurar la formació acadèmica d'aquest peculiar i especialitzat perfil? La resposta a la segona pregunta resulta fàcil: l'àmbit universitari convencional i les escoles de cinematografia.

Dins les conjuntures i les problemàtiques actuals, la docència que ha de menar cap a la professionalització de la conservació, la custòdia i la restauració del patrimoni filmic, no pot contemplar-se tan sols des d'una simple formació tècnica, ja que els continguts curriculars que ha d'adquirir l'especialista que s'hi dediqui són el suficientment profunds, complexos i interdisciplinaris com per a ser considerats d'índole universitària.

Qui vulgui arribar a ser conservador i restaurador cinematogràfic, l'especialització de la qual aquí ens ocupem, hauria de comptar amb centres amb departaments específics que li donin a conèixer la diversitat modal i tipològica dels diferents arxius; on aprenguis els diferents criteris existents de catalogació i de conservació dels documents filmics; on arribés a discernir entre la múltiple morfologia dels suports, de tal manera que diagnosticués les estratègies precises de restauració més adients i que les seves intervencions fossin les adequades en cada cas; i, sobretot, un centre on s'obtingués l'adequada formació artístic-cultural que el dotés del criteri estètic adient a l'hora d'intervenir i manipular els documents, és a dir, arribar a estar en possessió d'una formació humanística sòlida: Història Contemporània, Història de l'Art, Història de la Música, Història del Cinema i Literatura Universal, haurien de ser disciplines que dominés.

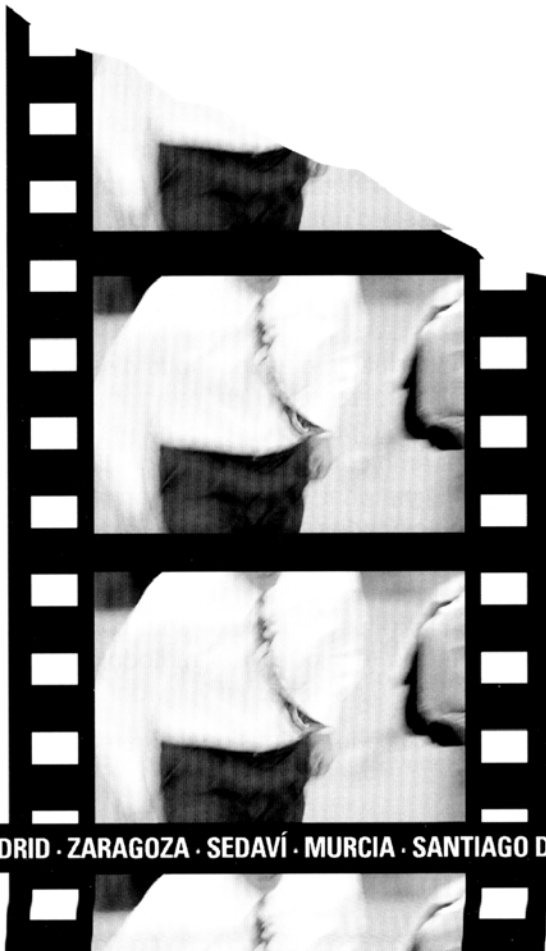
Si bé l'aspecte troncal de la formació d'aquest tipus d'especialista cal que estigui basat en els aspectes tècnics relacionats amb la manipulació i la restauració de suports i de documents filmics, el seu perfil s'ha de completar amb coneixements de gestió pública i divulgació d'aquest específic material, incloent les nocions de Dret Legal i de Règim Jurídic relacionades amb l'accés als documents, la utilització d'imatges o documents audiovisuals, les donacions i els enregistraments cinematogràfics. I, finalment, però molt important, hauria d'arribar a dominar l'ús de l'audiovisual com a document històric, tot coneixent les tècniques i la metodologia de la recerca filmica, així com el seu ús didàctic i divulgador.

És hora de reivindicar l'especificatiu professional cinematogràfic.

Participa en la recerca i recuperació del patrimoni cinematogràfic

Una vegada més Cinesa es solidaritza
i contribueix en la tasca de recuperació
del patrimoni cinematogràfic.

Cinesa Diagonal

Cinesa La Farga

Cinesa Maremagnum

Cinesa Mataro Parc

Cinesa Montigalà

Cinesa Sant Cugat

1er ral·li aeri internacional, 1949

Importància històrica d'una troballa filmica

ANA FERNÁNDEZ ÁLVAREZ

Tenint en compte que a l'Arxiu Històric de Sabadell tan sols podem trobar dos curtmetratges dedicats a la intensa vida de l'aeroport, el fet d'haver-ne localitzat un tercer, en molt bon estat de conservació, amb la crònica del primer ral·li aeri internacional, resulta un fet singular i molt important, que serveix per a enriquir el feble patrimoni històric audiovisual sabadellenc i que, en aquest cas, el cinematogràfic, encara és més esquitit.

Com els ocells és un dels dos curtmetratges amb els que compta l'Arxiu de Sabadell, un 9,5 mm Pathé de 12', de Joan Ribalta i Codorniu¹, de l'any 1935. Juntament amb aquest film també s'hi troba la filmació de Josep Esteve, del 5 de gener del mateix any, en el qual veiem el bateig de la primera avioneta propietat de l'Aero Club, anomenada *Ciutat de Sabadell*². Aquest aparell arriba des de París a Sabadell a mitjans del mes de setembre de l'any 1934, pilotat per Jaume Picañol³.

La volta a Espanya de 1934 és el darrer espectacle públic que l'Aero Club de Sabadell va poder organitzar, ja que la guerra civil va interrompre qualsevol símptoma de vida social normalitzada. No és fins el 12 de març de 1949 quan es torna a convocar una volta a Espanya⁴ per iniciativa de l'Aero Club Sabadell⁵ en la que actua com a delegat Miquel Viadé Sala, aquesta vegada, però, amb la intenció d'aconseguir la participació d'altres clubs de l'Estat en el Primer Ral·li Internacional que es venia preparant des del mes de gener⁶. D'aquesta volta en queda constància als arxius de NO-DO, ja que J. Serracant Manau, delegat d'aquests noticiaris a Barcelona, va

enregistrar-la⁷. Els primers aparells que arriben a l'Aero Club de Sabadell, el dia 12, a les sis de la tarda, són una *Piper*, pilotada per l'organitzador de la volta, José Luís Aresti, acompanyat pel secretari tècnic de l'Aero Club, Josep Hernández; una altra *Piper Cub*, del pilot Sebastián Benedet, acompanyat per Carme Arañó; una *Taylor*, pilotada per Sanz Piñal, acompanyat pel secretari Josep Llätzer i el mecànic Batet i una *Pumarola* de Maria José Ugarte, amb el redactor de La Vanguardia, Vila Sanjuan.

L'expectació creada per ral·li és molt gran i cineastes com Miquel Quadras, Joan Llobet, ambdós coneguts càmeres amateurs sabadellencs, i Antoni Miralles, metge i afeccionat cinematogràfic, sota la producció de la secció de cinema del Cercle Sabadellenc, l'enregistren⁸. Tots tres ens han deixat un testimoni directe i viu, qualitats documentals que tan sols posseeix el cinema, d'una efemèride molt important, però oblidada o, si més no, de la qual es manté un tebi record.

Donada la importància de l'esdeveniment crec oportú, a propòsit de la troballa d'aquest film, realitzada per Meritxell Faxedas Brujats, en una casa particular de Sant Joan de Mollet, rememorar tot allò que va succeir.

Organitzar aquest ral·li implica una preparació complexa, si tenim en compte l'ambició de la convocatòria. El mes de febrer ja hi ha 36 aparells inscrits dels 68 que hi acaben participant, amb 150 protagonistes, entre pilots i acompanyants. Precisament el film trobat ens ofereix esplèndids tràvelings aeris sobre totes les avionetes aparcades en el camp de l'Aero Club, que permeten la seva identificació i estudi.

El pilot Sebastián Benedet, amb un gos a la falda, amb Josep Llätzer Sellarès, secretari de l'Aero Club Sabadell, dins una *Piper PA-18*, amb motiu de la Volta a Espanya del 1949.

Foto: Arxiu Josep Llätzer Sellarès

Vista de les avionetes arrencades a l'Aeroport de Sabadell, el 20 de març de 1949.

Foto: Arxiu Feliu Moix

La crida a la participació aconseguix cobrir un espectre molt ample, ja que, s'arriben a inscriure aparells i pilots francesos, suïssos, anglesos, italians, holandesos, belgues, portuguesos, argentins⁹, nord-americans, tunisians i, és clar, espanyols. A més, es compta amb l'estreta col·laboració del Real Aero Club de España¹⁰ i el recolzament personal del seu president, el duc d'Almodóvar del Rio. A tall d'anècdota, però il·lustrativa de l'expectació que desperta l'espectacle, el director de l'Uni-Air i participant al ral·li, Robert A. Goemans, de París, comunica a la Junta directiva de l'Aero Club Sabadell que la casa d'alta costura *Argon*, representada per la seva directora gerent, senyora Arnau, té la intenció d'obsequiar les 'dames' amb perfums de la marca *Carver*.

L'esforç d'organització és important, s'han de crear diverses comissions que es preocupin d'aspectes tan variats com elaborar un reglament. Aquí mai s'ha celebrat res de tal envergadura, aconseguir, des de les vuit del matí, serveis horaris extraordinaris dels ferrocarrils de Catalunya; crear una oficina de contactes amb altres aeroclubs; resoldre, de manera àgil i sense entrebancs, tot tipus de problemàtica relacionada amb duanes, visats, divises, etc.. Recordem que el 1949, encara estem en plena autarquia, les ambaixades que, entre el 1947 i 1948 han abandonat el país, excepte Argentina i El Salvador, a causa de la resolució de l'ONU, del

13 de desembre de 1946, que recull l'esperit de la Conferència de Postdam de considerar el govern franquista com un règim feixista, comencen tímidament el seu retorn, per tant, solucionar aquests assumptes resulta molt difícil i l'Aero Club Sabadell aconseguix que tot això es pugui resoldre en el propi camp d'aviació, El Pla, com era conegut.

Són tan difícils aquests aspectes burocràtics com el fet d'assegurar el subministrament de combustible, en uns moments en els que encara s'utilitzen les cartilles de racionament d'aliments¹¹, que no desapareixen fins el 1952, i els racionaments de combustible¹². Complicat també el poder comptar amb el número suficient d'operaris i de tallers mecànics d'assistència, així com aconseguir camions amb serveis de radiotelegrafia amb enllaç amb l'aeròdrom del Prat i que, en aquest cas, Capitanía General en facilita dues unitats.

L'expectació despertada és molt gran, ho demostra la concurrència de públic que hi assisteix¹³, tal i com podem veure en el film trobat, així com en les fotografies, especialment, aquelles que recullen instantànies de la zona d'aparcament de cotxes absolutament ple, en una època en la qual el parc automobilístic és molt limitat, donada la conjuntura econòmica del moment¹⁴. La descripció del programa que ocupa les dues jornades, dissabte i diumenge,

Vista de la zona de l'aparcament d'automòbils, 20 de març de 1949. Foto: Arxiu Feliu Moix

és suficientment il·lustrativa per a fer-nos càrrec, tenint en compte de quins anys estem parlant, de

la importància d'aquest ral·li:

19 de març de 1949

10h a 13h

Arribada:

- Concurs de puntualitat, assignació horària, 1 aparell cada 8'. Les primeres avionetes que arriben són les de Saragossa, pilotades per Luis Baselga, Emilio Suárez i Ramón Sánchez. Guanya el concurs el pilot Jacques Fage, amb una *Piper Super Cruiser*, de París.
- Concurs de quilometratge.
El guanya Louis Sardou, amb una *Norecrin*.
- Concurs de rendiment.
Guanya Robert Bouisson amb una *Piper Vagabond*, de París.
- Concurs de distància.
Guanya Pierre Porcet amb una *Beechcraft Bonanza*, de París.
- Concurs aeri per Clubs.
Guanyador l'Aero Club de Sevilla, amb 4 aparells.
- *Corrida de Toros* a Barcelona, anul·lada per culpa del mal temps i substituïda per un aperitiu en un hotel de Barcelona.
- Sopar al Cercle Sabadellenc.

20 de març de 1949

10.30h

- Presentació de l'Aviació Comercial.
- Exhibició de patrulles de caces *Messerschmidt 109*¹⁵
- Meeting:

-Acrobàcies a càrrec de l'Escola *Bücker Jungmeister*.

Hi participa el pilot José Luis Aresti¹⁶, utilitzant dos aparells, un *Bücker Jungmeister* i un *H.M.5*, de fabricació espanyola. També ho fa Marcel Doret¹⁷, amb una *Dewoitine Hispano 500 c.v* i una *Beechcraft Bonanza*. Juntament amb ells també hi intervenen els alemanys Ernst Udet i Heinrich Fieseler i el belga Willy Coppens.

- Triple salt en paracaigudes, des de 900 m. a càrrec de René Vincent.

- Acrobàcies executades per Willy Eicher¹⁸ sobre les ales d'una avioneta *Auster*, de l'Aero Club Sabadell, pilotada per Sanz Piñal.

- Vol sense motor amb aparells de l'Escola Monflorite d'Osca. Participen els pilots, Miguel Ara; Luís Vicente Juez¹⁹, amb una *Weihe*; Arenas i el sots-oficial Peñafiel, encarregat de pilotar el remolcador dels aeroplans, un *Fiescheler Storch*, conegut popularment com a *Cigonya*.

- Concurs de precisió d'atterratge.

- Concurs d'elegància d'avionetes de turisme. El guanyador és el Real Aero Club de España amb una *Globe Swift*²⁰.

- Vol d'esquadrilles de caces de l'Exèrcit de l'Aire.

- Dinar i repartiment de premis²¹.

21 de març de 1949

9h

Tornada als llocs d'origen.

Precisament, és en aquesta tornada als llocs d'origen on es dona la crònica més negativa de les jornades, Louis Debeil té un accident amb la seva *Globe Swift*, la mateixa que aconseguí el premi a l'elegància, sense que ell sofrís lesions greus, però el tinent Miguel González Gallego i Francisco Rueda, del Reial Club d'Andalusia, el dilluns 21, a les 12 del matí, de camí a Sevilla i obligats per una avaria, realitzen l'atterratge forçós de la seva avioneta *G.P-1*, entre Arbós i

Gurmal, estavellant-se i, conduïts a l'Hospital Comarcal de Villafranca, perden la vida²².

El documental en 16mm que s'ha localitzat plasma²³, durant un quart d'hora, part d'aquests esdeveniments,estic segura que el total del metratge filmat és més llarg²⁴ i que arribarem a trobar la resta.

Amb el que comptem, podem distingir personalitats polítiques foranies²⁵ i locals, és el cas del

El pilot Marcel Doret. 20 de març de 1949

Foto: Arxiu Feliu Moix

L'acròbata Willy Eicher en un moment de l'entrevista concedida a Feliu Moix el 20 de març de 1949.

Foto: Arxiu Feliu Moix

batlle Josep Maria Marcet, també president de l'Aero Club Sabadell i que no solament actuà com a figura institucional, sinó que va participar volant en un aeroplà pilotat per Miguel Ara. Amb les persones, la filmació aèria permet una interessant visió de l'urbanisme sabadellenc al tancar la dècada dels quaranta.

En el film també apareixen figures rellevants de l'aeronàutica²⁶ i plans aeris extraordinaris que poden servir per a l'estudi de la tipologia dels aparells, els més moderns aleshores, ja que, com he dit anteriorment, se'ns ofereixen unes imatges de tots ells.

Més enllà de les pròpies activitats del ral·li, l'espectacle genera tota una discussió epistolar en el diari Sabadell, sobre en quin terme municipal es troba l'aeroport, algú diu que pertany a Barberà, de fet, en els crèdits del noticiari NO-DO que enregistra l'anterior volta a Espanya, l'aeròdrom apareix denominat com a camp de Barberà, però diversos *localògrafs* publiquen i proven que els terrenys de can Torras, can Font o Granja del Pas, can Daviu i Can Miró, on s'ubica l'aeroport, són indiscutiblement del municipi de Sabadell²⁷.

També, el pilot barceloní, Rafael Fonoll, aprofita les paraules del batlle Marcet en elogiar la modalitat del vol sense motor per a demanar-li que sigui precisament des d'aquest aeroport des d'on es potencii aquesta menyspreada tècnica, la germana menor de l'aeronàutica.

Ens podem felicitar, aquesta ha estat una troballa remarcable que espero que activi d'altres, de fet, des que es va donar la notícia al diari Sabadell, generosament, persones com Feliu Moix²⁸, Pere Ribalta o Maria Otília Soldevila, que guarda l'arxiu fotogràfic del seu marit, Josep Llätzer Sellarés, secretari aleshores de l'Aero Club, m'han ofert la seva col·laboració documental i gràfica.

Una instantània de l'espectacle. 20 de març de 1949

Foto: Arxiu Feliu Moix

¹ Membre del *Club d'Aviació Sabadell*, entitat que es constituí a primers del més de setembre de l'any 1931. Posteriorment prengué el nom d'*Aeri Club de Sabadell i del Vallès* fins la guerra civil.

² Es tracta d'una avioneta monomotor *Potez 36/14*, amb motor Renault de 95 hp, de quatre cilindres en línia, d'ala alta biplaça costat a costat i doble comandament, dotada d'hipersustentadors als becs d'atac de les ales que, a baixes velocitats, li proporcionen una sustentació afegida i en conseqüència seguretat, permetent-li efectuar aterratges molt curts. Els hipersustentadors són un enginy que fa que el flux de l'aire que recorre la superfície superior de l'ala, denominat extradós, no es trenqui, faci turbulències o perdi la sustentació quan es vola a baixes velocitats, d'aquesta manera l'avió vola com "penjat" amb el morro mirant cap a munt. Sense l'enginy, es trenca el flux de l'aire i l'avió cau sobtadament, causa de molts accidents. Informació facilitada per Pere Ribalta i Puig, juny 2004, pilot i historiador que enguany prepara un llibre sobre l'aeronàutica sabadellenca.

³ Pilot des del mes de març de 1934 i l'únic autoritzat per volar en representació de l'areoclub. Per aquest motiu, pilota la *Potez* en ocasió del reportatge *Com els ocells*, realitzat per Joan Ribalta. En el viatge des de París, a Picañol l'acompanya Josep Maria Carreras, el seu professor a l'escola d'Aviació Barcelona, situada a l'aeròdrom Canudes, en El Prat de Llobregat. *Idem.*, Pere Ribalta i Puig

⁴ Una volta que cobreix 2.700 quilòmetres i que segueix el següent circuit aeri: Sabadell, Zaragoza, Logroño, Lleón, Valladolid, Madrid, Cáceres, Sevilla, Jerez, Granada, Málaga, Murcia i València. Diari Sabadell, 8 de març de 1949.

⁵ La Junta directiva està composta en aquells moments per: Josep Maria Marcet, president; Antoni Tamburini, vice-president; Josep Llätzer, secretari; Miquel Tomàs, tresorer; Josep Hernández, secretari tècnic, Antoni Farràs, Miquel Viadé, Josep Obradors, Josep Millan, Antoni Viadé, Joan Ortiz, Josep Gorina i Joan P. Vincent, vocals.

⁶ Fet confirmat pel secretari de l'Aero Club Sabadell, Josep Llätzer i el secretari tècnic, Josep Hernández. Diari Sabadell, 18 de març de 1949.

⁷ Centre de documentació Arxiu Històric NO-DO. Sig: not n 324 a. Sèrie: noticiaris. Any: 1949. Format: copia vídeo b/n, 069mp90. Contingut: Madrid. Un reportatge a l'hemeroteca municipal. La nova sala de revistes. El servei de microfilm. Instantànies mundials. Fira del cuir i del calçat a Londres. Desfilada de models a l'estació d'hivern de Davos. Rita Hayworth a Murren. Aviació. LA VOLTA A ESPANYA EN AVIONETA. SORTIDA DE L'AERO CLUB DE SABADELL. ESCALA A BARAJAS. ARRIBADA A SABADELL.

⁸ Aquest film, juntament amb altres, es va projectar en el Saló de La Caixa de Sabadell, durant la setmana del 10 al 17 de desembre de 1949, amb motiu de la festivitat de la Verge de Loreto, patrona de l'aviació. Des del dia 10, l'Aero Club de Sabadell va celebrar diferents actes, entre d'altres una exposició dedicada a l'aeronàutica, sessions cinematogràfiques i vols d'exhibició aèria.

⁹ Amb una *Navion*, Jean B. Pelayo, president de l'Aero

Club d'Argentina, realitza el vol inaugural de la jornada del dia 20.

¹⁰ Inaugurat oficialment el 18 de maig de 1905.

¹¹ A les mateixes pàgines del Diari Sabadell, on apareix anunciada l'efemèride aèria, es troben molts comunicats sobre el racionament d'aliments, també apareixen contínues excuses dirigides als anunciants pels retards de publicació, deguts als problemes que ocasionen al diari les restriccions elèctriques. El 1949, Sabadell va consumir 40.906.520 kw/h. subministrats per Energía Eléctrica de Cataluña S.A., Riegos y Fuerza del Ebro S.A. i per la Compañía de Fluido Electrico S.A.

¹² Aquests fan aparèixer a la premsa local anuncis com el de la venda de gasogen, tipus industrial, capaç de moure un motor de 20 cv a un preu mòdic. El gasogen, s'aconseguia cremant carbó o llenya produint gasos que accionaven el motor d'explosió, igual que la gasolina, però amb menor potència. La dificultat era que a més del productor del gasogen, els cotxes havien de portar el carbó o la llenya que aquest consumia.

¹³ El preu de les entrades venudes en el camp de l'aeroport, en la secretaria del Centre d'Esports i en el restaurant *Choco*, de Sabadell és el següent: 5 pessetes general, 15 preferent, 300 palcos i socis gratuït

¹⁴ El 1949, hi ha 79.832 vehicles de motor matriculats a Barcelona (Biblioteca DGT). A Sabadell, el mateix any i amb una població de 62.236 habitants, hi ha un parc automovilístic de 467 vehicles privats, 8 taxis, 306 camions i 104 motos i el ram comercial i industrial que cobria les seves necessitats el constituïen les següents empreses: Caba S.A.; Engranatges Picañol S.A.; Casas Ribas; Casas Elias; García Chuecos; Magem Garriga; Oliva Sitjes; Sampere Comadran; Tallers Nonell; Amadeo Farrell i Auto Electricitat S.A.. vid. *Memorial Comercial i Industrial de la Cambra de Comerç i Indústria de Sabadell*. AHS 8au 156/1. També hi havia els tallers de reparació Viadé Bachs, Burnau germans, Oliver Sellarés, Francesc Vila, Tallers Ferrari, Fuster Canet, Candiri Cortés, Lluís Kotnik, Monegal i cia., Vernet Duch, Bonet Serratacó i Martí Adell. Informació facilitada per Esteve Deu.

¹⁵ Els mateixos aparells utilitzats per la *Legión Condor*, el 1938, a la guerra civil espanyola i els mateixos que, entre l'octubre de 1941 i el setembre de 1943, al front de Moscou, perden 20 dels seus 88 pilots.

¹⁶ Provedor dels aparells dels tallers experimentals de Jerez, de l'aeròdrom dels Alcàssers i de l'Institut Tècnic d'Aeronàutica. Professor de pilots del Grup Sud i Llevant de l'exercit de l'aire, també de l'Aero Club Sabadell i inventor del sistema *Aerocriptogràfic* de vol acrobàtic.

¹⁷ Campió del món de vol acrobàtic, en el *National Air Races of Cleveland*, 1948, i pilot que va participar a la guerra de 1914.

¹⁸ Es desplaça en una *Caproni* des de Ginebra a Sabadell.

¹⁹ En 1947, el professor superior de vol a vela Luis V. Juez va batre la marca mundial d'altura, arribant sobre Monflorite (Osca) a l'alçada de 6.263 metres.

²⁰ Els assessors per a atorgar aquest premi són: la

Vista de les avionetes arreglades a l'Aeroport de Sabadell el dia 20 de març de 1949.

Foto: Arxiu Feliu Moix

representant de la casa d'alta costura *Argon*, senyora Arnau i el pintor i president del Cercle Sabadellenc, Joan Vila Cinca.

²¹ El jurat estava constituït per: Josep Maria Marçet; Ramon Escudé, comandant d'aviació; Joan Cabezas, capità enginyer aeronàutic; Joan Ortiz, pilot civil; Laureano Flamarich; Carles Simó i Joan P. Vincent.

²² Diari de Sabadell 24-3-1949 i 26-3-1949.

²³ Film que ha estat lliurat a l'Arxiu Històric de Sabadell, el 5 de juliol de 2004.

²⁴ A la bobina trobada no apareixen les acrobàcies més espectaculars de la jornada del dia 20.

²⁵ El Comitè d'Honor està format pel Ministre de l'Aire i membre del RACE, Eduardo González Gallarza; el capità de la 4art. Regió; el governador civil, Baeza Alegre; el delegat nacional d'esports; el general cap de la 4art. Regió Aèria, coronel Echegaray; el director general d'Aviació Civil; el president del Real Aero Club d'Espanya, duc d'Almodóvar del Río; el coronel cap del Sector Aeri; el director general de Turisme, el cap superior de Policia; el tinent coronel Yañez, cap de la base aèria del Prat del Llobregat; el cap d'obres de l'aeroport de Barcelona, comandant Bujuraba; el tinent coronel cap de l'Acadèmia de la Guardia Civil; el president de l'Aero Club de Madrid, Gil Mendizabal i el de Zaragoza, Luís Baselga; el director de l'Escola de pilots de Sevilla, Alberto Salinas; el director general de Duanes i el president de la Premsa.

²⁶ La relació d'avionetes i de pilots participants va ser publicada en el Diari Sabadell del 18 de març de 1949, pàg. 2. A l'efemèride varen ser invitats personalitats com el president de la Federació Aeronàutica de Nord-Àfrica; el vice-president de l'Aero Club d'Argentina; el coronel R. Steward, dels Estats Units; el delegat de l'Aero Club de Londres i el secretari de l'Aero Club de Bèlgica.

²⁷ Ho afirmen J. Montllor Pujal, Diari Sabadell 26-3-1949 i Lluís Creus March. Idem 29-3-1949.

²⁸ Ell mateix, espectador directe del ral·li, és qui publica una entrevista realitzada a l'acrobata Willy Eicher, en el Diari Sabadell, el 24 de març de 1949, fent d'interpret Ernest Berger, gerent Internacional de *Velac*, Avinguda Porta de l'Àngel, 40, 5è.

Laboratorio Cinematográfico

Tu película no se merece menos

Your film deserves nothing less

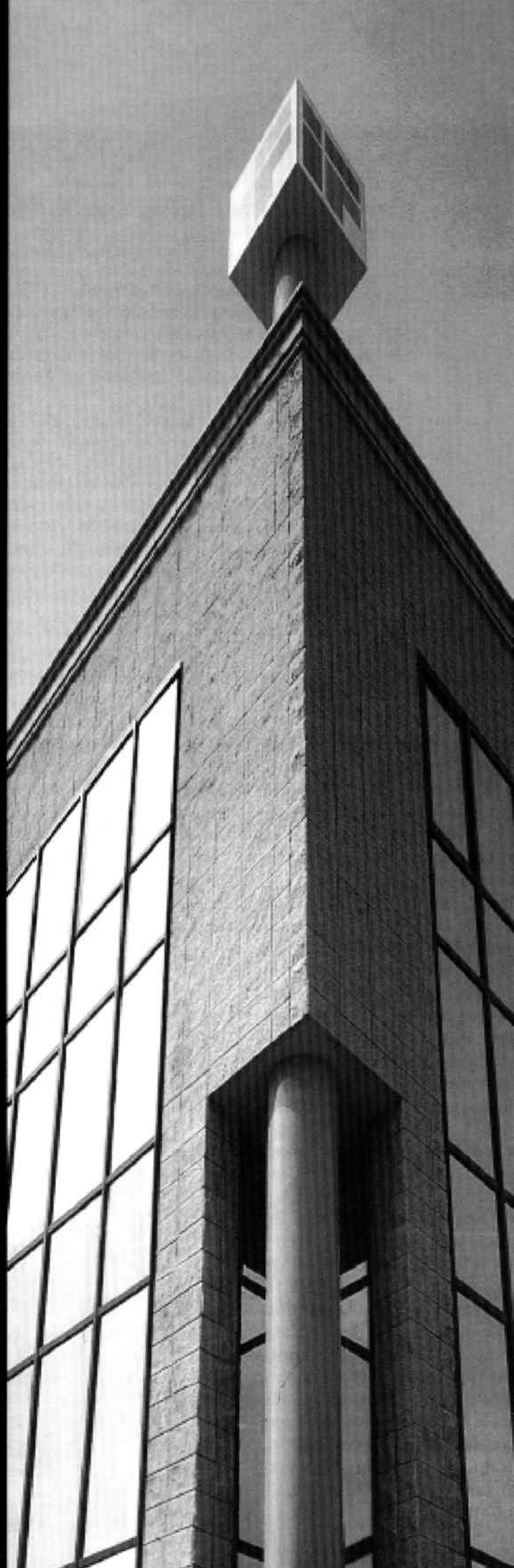
Cinematographic Laboratory

- Revelado de 35mm, 16 y Super 16 en color y blanco y negro.
- Registro de sonido Dolby Digital SRD, Sony-SDDS y DTS.
- Telecine, edición on/off line, tiraje de copias y sala de proyección.

- 35, 16 and Super 16mm. developing in colour and black and white.
- Dolby Digital SRD, Sony SDDS and DTS recording.
- Telecine, on/off line editing, copies and projection room.

**IMAGE
FILM**

C/ CARMÉ, 1-3 POL. IND. GRAN VIA SUR 08908
HOSPITALET - BARCELONA - SPAIN

TEL. 011 34 93 50 21 25 25 FAX. 011 34 93 50 25 20 11

L'americana dels "Guapos"

M. ENCARNACIÓ SOLER I ALOMÀ

Aportacions sobre el film *Los guapos de la Vaquería del Parque*, rodat a Barcelona l'any 1905, amb motiu d'una facècia colossal.

Aquest article es publica poc després de la desaparició de Joan Francesc de Lasa, historiador del cinema català, biògraf del pioner del cinema Fructuós Gelabert, soci d'honor de Cinema-Rescat i estimat amic. Serveixi aquest article per agrair-li la seva tasca d'investigació, que va obrir camí a l'estudi de la història del cinema català en temps que aquest era poc menys que inexistent.

EL DILUVIO, 27 de mayo de 1905 - Sección de publicidad:

Joven reservado y formal aceptaría protección de señoras....

Joven distinguido tratará íntimamente con señora de posición. Lista de correos, enviar billete de 25 pesetas....

Viuda joven, distinguida, aceptaría protección de caballero rico y respetable, no importa edad ni que sea extranjero....

Anuncis d'aquest tipus eren habituals a la secció de publicitat a la premsa barcelonina de l'any 1905. Ningú no es degué sorprendre quan el 30 de maig d'aquell any, es va llegir a les edicions del matí d'alguns diaris barcelonins un anunci com aquest¹:

Señora americana retribuirá con esplendidez á caballero joven, de buenas facciones y elegante figura que como a secretario quiera acompañarla a hacer un viaje de seis meses por el extranjero. Escribir por correo a M. A. Escudillers Blancs, 1, Anuncios, incluyendo fotografía y señas para su devolución, y aviso para entrevista. Se admitirá correspondencia hasta el 5 de junio próximo.

Davant aquest anunci tan interessant, una gran quantitat de joves de la societat barcelonina van mossegar l'esquer, desconexadors de que serien objecte d'una broma i que esdevindrien motiu de riota per part de la premsa diària, de revistes satíriques barcelonines, de poemes jocosos, d'un film de ficció que els ridiculitzava i fins i tot, una cançó: *L'americana dels guapos*.

Els autors de la broma mai ho declararen públicament però, tant pel que es publicà, com per dades que es donaren a les jocosos ressenyes, es pot ben bé atribuir als cercles de persones que envoltaren les revistes satíriques *Cu-Cut!*, d'ideari polític afí a la Lliga Regionalista i sobretot, antilerrouxista, i a *L'Esquella de la Torratxa*, setmanari republicà i anticlerical. Probablement es degueren inspirar en un precedent que s'havia projectat l'any anterior a les pantalles dels cinemes barcelonins:

LA VEU DE CATALUNYA

Cinematògraf Napoleon: Jove distingit, resent arribat a Nova York, desitja trobar senyoreta ab dot per casarse. Película única a Espanya y graciosa com cap altra (sic). 28 d'octubre de 1904.

Cinematògraf Napoleon: Ara en castellà: Joven distinguido recién llegado a Nueva York desea encontrar señorita con dote para casarse con ella. Estará esquina Broadway y Boweny con una flor en el ojal. 4 de noviembre de 1904.

El 21 de desembre de 1904 al diari *La Veu de Catalunya* es donava la notícia de l'estrena de *L'hereu de Can Pruna* a l'Electre-Cinemàgich, carrer Casp 21:

Estreno de la grandiosa película cómica, de gran efecto, anomenada L'Hereu de Can Pruna desitja casarse. El trobareu a la Masía de Xich-Xach-Xich d'Horta. Portará un ram de llozer al trauc de l'americana.(sic)

Els autors de la facècia degueren pensar que si publicaven un anunci semblant, és a dir, *rica casadora cerca jove distingit...*, algú podria sospitar que es tractava d'una broma perquè feia poc que s'havia vist als cinemes barcelonins el film còmic nordamericà i la rèplica "a la catalana" rodada per Segundo de Chomón, bescanviant el jove elegant americà amb flor al trauc a l'americana per un bast pagerol amb una branca de llozer al de la jupa. Per això, molt subtilment van transformar l'anunci de reclam de casament al més sofisticat de "secretari".

No podem saber si els autors de la rifada es podien suposar la quantitat d'ingenus que caurien al parany. En tot cas, a mesura que anaven rebent les cartes del gran nombre de candidats, tingueren temps de planificar el lloc adient per a convocar-los a la cita amb la desconeguda M.A. Però, quin lloc públic era adequat, un mes de juny, per a aplegar prop de cinc-cents joves, que havia de ser prou distingit per a no desvetllar sospites?. Doncs l'elegant i coneguda *Vaqueria Suïssa del Parch*.

LA VAQUERIA SUÏSSA DEL PARC

Que la Vaqueria Suïssa del Parc era un lloc considerat distingit i conegut per l'alta societat barcelonina, ho prova que l'anunci de l'establiment figurava al programa de mà del lloc més representatiu de la burgesia de la ciutat: el Liceu. La Vaqueria feia anys que s'havia construït, poc abans de l'Exposició Universal de 1888.

L'any 1882 l'Ajuntament Constitucional de Barcelona, va rebre la petició de la Comissió de la Ciutadella que presentà un *Espediente* (sic) *relativo al edificio destinado á Vaquería en el Bosque del Parque y jardines de la exCiudadela*. L'alcalde Francesc de Paula Rius i Tauler va aprovar la seva construcció, nomenant director del Parc a Josep Fontserè, qui havia de vetllar per la qualitat i el disseny de l'obra, que fou adjudicada a Carles Baxeras i Paulí, del *pueblo de Sarriá*.

L'edifici tenia a la planta baixa les quadres per a capacitat de dotze vaques, un primer i un segon pis per als clients. Tota l'obra era de pedra de la cantera de Montjuïc i de rajola (maó comú), enrajolat i vidriat a les teules, ferro forjat i amples vidrieres a tot arreu². L'any 1904, qui en tenia l'arrendament era el Miquel Montané Martos, que tenia també el luxós hotel i restaurant de la Rabassada.

L'ESCRIVANIA DELS PORXOS DEL PALAU DE LA VIRREINA

Una vegada engegada la broma, després de rebre cartes i fotografies de centenars de joves que es creien aptes per al càrrec — és a dir, joves, bells i distingits —, van decidir el dia i hora de convocar-los. Sense deixar passar gaire dies, enviaren als candidats una carta amb la cita, moltes de les quals se suposa van ser encarregades als escriptors que hi havia al porxos del Palau de la Virreina³, ja fos a petició dels candidats o pels bromistes, com es veu a l'acudit del *Cu-Cut!*

Señor D.P.S: Para ponernos de acuerdo, espero de su amabilidad se servirá aguardarme el miércoles día 7, a las cuatro de la tarde, en el café de la Vaquería Suiza del Parque, siendo indispensable que me indique en la entrevista quién pueda darme referencias de usted, pues el día 14 salgo para Liège en el rápido de las diez de la mañana. Llevaré cuerpo blanco y falda negra. Su afma. M.A.

Montané era ben bé aliè a l'esdeveniment que tindria lloc la tarda del dimecres 7 de juny de 1905.

Vaquería Suiza del Parque

Teléfono 1668

LECHERIA, CAFE

Cervecería y Restaurant

SITIO EL MÁS PINTORESCO DE BARCELONA

Se Sirve desde las seis de la mañana

LECHE RECIENTE ORDENADA. — Se sirve en botellitas á 25 céntimos y para fuera del establecimiento á 60 céntimos el litro

Helados y refrescos variados, Café superior, Cerveza del País y extranjera
Vinos y Licores de todas clases

Chocolates y Sandwichs extras

Almuerzos de verano á 1'50 pesetas

(Estos almuerzos se sirven de 7 á 10 de la mañana)

Se sirve á la CARTA y CUBIERTOS desde 4 pesetas

Banquetes, Lunchs y Refrescos para bodas y bautizos
COMEDORES PARA FAMILIAS

Y SALÓN CAPAZ PARA CIEN CUBIERTOS

NOTA — Se reciben encargos para el Gran Hotel Restaurant de LA RABASSADA

LA NOVEL·LA DE <EL LIBERAL>

Després de l'ensarronada, la premsa diària prengué diferents actituds. Des la de *El Diluvio* que es limità a donar notícia del succés, tot desvinculant-se dels fets, encara que l'anunci s'havia fet a la seva secció de publicitat, a la de *El Liberal* que ho publicà en portada, o *La Publicidad*, que ni tan sols esmentà l'incident.

Alguns historiadors asseguraren que un diari havia convertit el succés en una novel·la. No és ben bé així. Es va ser narrar els fets "a manera de novel·la", amb cinc capítols, però tots ells en un mateix dia. *El Liberal*, que treia edicions de matí i nit, que amidava ni més ni menys que 42 cms d'ample per 56 d'alçada, publicà en portada de l'edició de nit del dijous 8 de juny de 1905 una versió certament irònica i jocosa de l'esdeveniment:

Los 500 aspirantes a una americana. Novela de "primaveras":

Capítulo I: De cómo la simple publicación de un anuncio puede llevar la alegría y la esperanza al hogar de varios jóvenes de buenas facciones y elegante figura. Començava l'article amb la reproducció exacta de l'anunci que alguns diaris de la premsa barcelonina havien publicat a llurs seccions publicitàries. La ironia es despenia a través de l'escrit quan especificava que l'americana no demanava cap altre requisit que el fet de ser jove, elegant i ben plantat: *¿Y quién es el guapo que no se tiene por tal? Y quién es el elegante que en esos tiempos en los cuales en cualquier bazar de ropas hechas se adquiere un terno per seis o siete duros....* i sobretot, que no calia ni saber matemàtiques, ni geografia ni cap altra condició, de manera que, deia el diari, prop de cinc-cents aspirants al càrrec van enviar les dades i fotografia a l'adreça indicada.

Capítulo II: Que trata de los grandes beneficios que la publicación del anuncio produjo a diversos industriales. Fotògrafs, sastres, sabaters, perruquers van veure incrementats el seu treball de manera sorprenent. Amb ironia, descriu com davant l'objectiu fotogràfic adoptaren la postura *más jacarandosa y retrechera que les dio a entender su meollo*. Tots ells van fer esforços pecuniaris per mostrar-se elegants davant l'americana, "...*(hubo) quien se compró un jaqué a cuadros capaz de volver loca, no ya a una americana, sino a un guatemalteco*", així com del gran moviment que es va veure a les caixes d'empenyorament: *"En resumen. Fueron muchos los industriales que hicieron su agosto en junio"*.

Capítulo III: De las tribulaciones que pasaron los pretendientes hasta el momento de exclamar: *¡Oh, Carta adorada!* Descriu el neguit que passaren els pretendents al llarg dels dies d'espera de la carta de M.A. Alguns retreien al fotògraf no haver-los retratat prou bé aquella piga negra *grande como lenteja y peluda como gato de Angora* a la galta, amb la que pensava seduir l'americana. Durant la tarda del dia 5, els aspirants al càrrec van rebre la carta manuscrita ressenyada anteriorment, concertant la cita de M.A. Si els cinc-cents aspirants a la secretaria s'haguessin conegut, diu el periodista, haguessin cantat a cor la romança *¡Oh, carta adorada! Me hiciste feliz!* Però és clar, no es coneixien⁴.

Capítulo IV: De las sabrosas escenas acontecidas en la Vaquería Suiza del Parque con otros sucesos de felice recordación (sic). Narra l'arribada dels pretendents, tots ells empolainats, mostrant en llurs rostres la impaciència, que va anar creixent en comprovar els "rivals" que

s'aplegaren. Davant el gran nombre de "parroquianos", el senyor Montané, que no encertava a saber quina era la causa de tal aflluència de clients *tuvo miedo de que surgiera la revolución de que tanto se habla en estos días* i va avisar als agents de la autoritat. De sobte, va passar una noia, abillada com es deia a l'anunci, de manera que van deixar corre-cuita els seients, *olvidando pagar la consumición*. En apropar-s'hi van comprovar en sentir-la parlar català que *"lo que habían creído una americana no llegaba ni a chaleco"*.

Capítulo V: En que sigue tratándose de los sucesos de la Vaquería con el fin que tuvo la graciosa aventura. Van arribar els guàrdies, i adonant-se els joves que havien estat objecte d'una rifada, esclataven en crits, anant a un dels diaris que havien publicat la notícia. Obligaren l'amo d'aquesta a acompanyar-los al Govern Civil, on van demanar ser rebuts. Quan l'inspector de guàrdia va escoltar-la *"si no soltó una carcajada, le faltó bién poco y como era un caso que no estaba previsto en el código, indicó a los comisionados que fueran a contárselo al Nuncio..."*. L'article novel·lat s'acaba amb la sentència: *"Infelices. ¡Tan jóvenes y tan memos"*.

¡CU-CUT! de 15 de juny de 1905

ELS SETMANARIS SATÍRICS

El *CU-CUT!* Va publicar el 15 de juny uns rodolins, signats per K.O.K.⁵, amb el títol de *La colla dels ben plantats o'ls 300 ensarronats*. Escrits en català i mescla de paraules castellanes, naraven de manera humorística i burleta el succés:

*Un dels diaris que's publican
En aquesta capital
Portava l'estrany anunci
Que a continuació veuran:
"Señora joven y bien parecida....etc"
Al contemplà aquesta anunci
Em vaig sentir entusiasmat
Devant de la perspectiva
D'anarmen a vitajar
Sense que'm costés un cuarto
Ni passar cap mal de cap.*

Prosseguien els versos explicant que l'home, reconeixent que no era ni jove ni elegant, sentenciava:

*No hay mal que por bien no venga,
Creguin que és ben veritat.
El meu ridícol aspecte,
El meu tipus denigrant
Van fer que perdés les ganes
D'anarme'n a viatjar
Ab la "joven" del anunci
Que ¿saben que ha resultat ?
Una rifada tremenda
En la qual s'hi ha enganxat
"Trescents tontos "arrogantes
Trescents badochs elegants,
Trescents "jovencitos tiernos",
Alguns entradets en anys,
Y tots tan "bien parecidos"
Com pocas soltas y paus.*

El CU-CUT endegà un divertit joc consistent en endevinar qui era l'afortunat mereixedor del lloc de secretari de l'americana. La fotografia però, estava escapçada i s'indicava al peu: "No val a fixarse en la circunstancia de que'l personatge afavorit no té "ni cap ni peus", porque ja no tindria gracia l'endevinarho" (sic). La fotografia era del rei Alfons XIII, abillat de militar. La setmana següent, la publicació elogiava la gran quantitat de lectors "prespicassos" (sic) que havien endevinat a qui pertanyia la fotografia.

Si la redacció del *Cu-Cut* havia gaudit de valent amb el què va publicar, no es quedà enrera *L'Esquella de la Torratxa*, que el dia 16 de juny dedicava una pàgina sencera a les fotografies dels candidats:

Per correu interior y assegurant-nos la seva autenticitat, un amable desconegut ens envia aquests retratos, escullits entre'ls mes suggestius dels galants joves que aspiraven á secretaris de la famosa americana... (sic).

No totes les fotografies eren de personatges

desconeguts. Entre ells, destacava la figura d'una persona molt coneguda a Barcelona: Emili Junoy i Gelabert, advocat, periodista, polític... Justament del període 1901 al 1906 era el primer lloctinent de Lerroux. El *Cu-Cut!*, decididament antilerrouxista, van carregar durament contra Junoy: "Jo no sé si en Junoy es creu ser guapo, elegant y ben plantat; però que no ho és si que ho se de bona tinta..."

EL FILM LOS GUAPOS DE LA VAQUERÍA DEL PARQUE

Fructuós Gelabert va rodar, pocs dies després de l'esdeveniment, *Los guapos de la Vaquería del Parque*. En aquests anys Gelabert treballava per al Cinematògraf Diorama Animado, de la plaça Bonsuccés 3. Ell mateix relaciona els protagonistes: Carme Vital, Joan Morales, Joan Alarma, Antoni Riba, Joan Solsona, Josep Pineda, Josep Parera i Josep Vico, essent els decorats de Vicenç Raspall i la direcció de Gelabert⁶. El repartiment seria l'equivalent a la teatralització de la broma: una dona i varis homes. En efecte, el primer cinema que va exhibir el film va ser el Diorama, el 19 de juny, dotze dies després del succés.

El 22 de juny, el Cinematògraf Napoleon presentava *Los Guapos de la Vaquería del Parque*. A les mateixes dades, el Beliograf anuncià el film *Los verdaderos guapos de la Vaquería del Parque* argumentant que "haventse aumentat dita película ab uns quants quadros a fi de ser més complert l'assumpto". Al cap de pocs dies, el Cinematògraf Napoleon repetia programa donant un títol lleugerament modificat al film: "Los Guapos falsificados del Parque y a més, grandíós programa a lo Napoleon".

El 28 de juny, el Cinematògraf París projectava el film: "Los Guapos de la Vaquería del Parque feta y dirigida per un dels mateixos interessats que cansats de veure verdaders guapos s'ha presentat voluntariament a reproduir el paper autentic quan passá de vritat" (sic)⁷.

Mentre el Cinematògraf Napoleon continuava amb el seu *Guapos (falsificados) del Parque* el Diorama exhibia "Los guapos de la Vaquería del Parque, única en Barcelona"⁸.

El periodista Alfonso Flaquer⁹, afirma que es rodà un film del veritable succés; per tant, un reportatge. Seguint la seva afirmació, l'operador s'hauria amagat a la cuina de la Vaqueria per a prendre plans dels ingenus joves. Recordem que, com es pot comprovar als plànols¹⁰, l'edifici tenia a la planta baixa els estables de les vaques, i que el primer i segon pis tenien vidrires. Es força improbable que algun operador

rodés, durant gairebé una hora, sense que cap dels cinc-cents afectats se n'adonés. A manca de més dades que les que fins avui s'han trobat, es pot gairebé afirmar que el què es va veure als cinemes barcelonins va ser la teatralització rodada per Fructuós Gelabert a la que, probablement, va afegir vistes del Parc de la Ciutadella, per donar més verisme al film. La insistència d'afegir que es tractava de "guapos falsificados" respondria al desig de deixar ben clar que es tractava d'una ficció. Anys després Segundo de Chomón rodaria *Los guapos*, basat, però, en l'argument de la sarsuela.

Dibuix de Ricard Opisso pel ¡CU-CUT! del 6 de juliol de 1905

LA SARSUELA LOS GUAPOS

Hom es preguntarà per què es va atribuir el qualificatiu "guapo" als joves afectats per la broma. Per què no el de "primaveres", de *El Liberal*, o el de "ensarronats", del *Cu-Cut*...o senzillament altres com "primos", babaus?

Als teatres de Barcelona l'obra que estava en cartell amb més èxit, era justament *Los guapos*, sarsuela amb llibret de Carlos Arniches i José Jakson Veyán, amb música de Jerónimo Giménez. S'havia estrenat poc abans, el 22 d'abril de

1905 al Teatre Moderno a Madrid. L'obra ambientada a Càdis el 1840, parlava de les difícils relacions de lideratge d'una banda dedicada al contraban i la submissió del cap, el "guapo", al jove espòs de sa filla, acatada per l'estimació paterna. És ben clar que aquesta sarsuela pren el títol referint-se al qualificatiu en la versió de "ferm", de "guapeza", en sentit popular.

El Teatro Nuevo presentava per a la temporada de 1904 a 1905 la "Gran Compañía de Zarzuela de Género Chico" amb la tiple Gabina de la Muela, el tenor Alfonso Vidal, el baríton Damián Alonso ... El director d'escena fou Francisco de la Vega. La part coral fou interpretada pel Coro de la Sociedad Coral Española, format per 20 coristes d'ambdós sexes, dirigit per Federico Rubio; els 22 professors d'orquestra, que dirigia Pedro Roselló, eren de l'Orquesta de la Unión Musical de Barcelona. Un equip professional de luxe. El 18 de juny, presentava *Los guapos* en funció de nit a *beneficio de los pobres de Barcelona*. No era pas l'únic teatre on s'hi representava aquesta sarsuela. El Teatro Apolo la representava la *Compañía de Antonio García Ibáñez*. També el *Teatre Gran Vía*, per la *Compañía de Miguel Cereceda* ... En resum, el mot "guapo" va esdevenir en pocs dies una paraula molt popular que es va extrapol·lar, amb sornegueria, als joves del Parc, com es pot comprovar a l'acudit del *Cu-Cut*.

L'AMERICANA DELS GUAPOS

Al llibre *Nueva Crónica de Barcelona*¹¹ s'esmentava que, a més del film, s'havia escrit una cançó satírica. Era possible que es conservés en algun arxiu? Totes les recerques havien estat infructuoses. Però a l'arxiu musical de la SGAE de Barcelona, conservaven una partitura d'una cançó amb un títol altament prometedori: *La americana del guapo*. La recerca em portaria a la troballa de la partitura a la Franja de Ponent. La persona que tenia inscrita la partitura amb aquest nom era Àngel Vergara, historiador i músic, membre del grup de música popular *La Orquestina del Fabiol*. L'havia transcrit d'una gravació en directe d'un músic de carrer. Aquest portava al seu repertori tot tipus de peces del repertori habitual de la primera meitat del segle XX: valsets, masurques, jotes, cuplets, boleros, fox-trots...i havaneres. Cal recordar que musicalment una *havanera* també rep el nom d'*americana*. D'aquí a la transformació de la broma en títol, que tenia per protagonista una pretesa "americana" cobejada per uns "guapos", hi va ben poc. No podia haver-hi títol més rodó: *L'americana dels guapos*. Malauradament no hi havia la lletra. Després d'escoltar-la amb deteniment, vaig adonar-me que sí que hi havia una

lletra que "casava" a la perfecció: els versets satírics del *Cu-Cut!*

Com va arribar aquesta cançó a la Franja de Ponent? Vergara esmenta que a la part de parla catalana de l'Aragó la tradició oral manté cançons populars com *Baixant de la Font del Gat o Elàstics blaus*. Tal com diu ell mateix: "*Els músics viatgem molt i les músiques, molt més*".

Agraïments:

Àngel Vergara, llicenciat del Geografia i Història i músic

SGAE – Fundació Autor, de Barcelona

¹ Anunci publicat a *El Diluvio*, Escudillers Blancs 3, Barcelona.

² Arxiu Històric de la Ciutat. Expedient de la *Comisión de la Ciudadela nº 89, año 1882*.

³ Testimoni oral del Dr. Miquel Porter i Moix, que encara n'havia vist en exercici quan era petit. UCE, Prada de Conflent, agost de 2004.

⁴ La romança pertany a la sarsuela còmica *Las dos princesas*, de Miguel Ramos Carrión i Mariano Pina Domínguez, estrenada el 1879 al Teatro de la Zarzuela de Madrid.. Registre T/5.290, Catálogo del Teatro Lírico Español en la Biblioteca Nacional. Madrid.

⁵ K.O.K. era el pseudònim emprat per Coca i Vallmajor.

⁶ Lasa, Joan Francesc, *El món de Fructuós Gelabert*, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya 1988.

⁷ *La Veu de Catalunya*, 22 al 28 de juny de 1905.

⁸ *El Correo Catalán*, 4 de juliol de 1905.

⁹ Flaquer, Alfonso, *Con chaleco y con bombín*, editorial MIR, Barcelona 1959.

¹⁰ Expedient núm.89 i Anuario Estadístico de la Ciudad de Barcelona 1905, pàgines 401, 402 i 410.

¹¹ Suñé, Ricardo, *Nueva Crónica de Barcelona*, Editorial Seguí, Barcelona, 1946

TALLER MECÀNIC

JULI CASTELLS

c. Ferlandina, 20 08001-Barcelona

Tel. 93.302.56.92

BOBINES D'ALUMINI

de totes les mides,
fins a 1 metre de diàmetre, per a
8 - S8 - 9½ - 16 - 35 i 70 mm
Fixes, desmuntables,
Antiinèrcia i especials

CAPSES RODONES D'ALUMINI

per tota classe de bobines.

GIRAFÀ

dispositiu per a projecció de
llargmetratges, amb rebobinat

films de pas	diàmetre màxim de les bobines
S8 - 9½	400 mm
16	650 mm
35	1000 mm

BOBINADORES

diversos models manuals i
amb motor.
Regulació de velocitat, retenció i
frens, fins a 1000 mm de diàmetre

FABRICACIÓ D'ACCESORIS
PER ENCÀRREC

*No posi en perill els seus records
familiars o professionals*
TELECINE DIGITAL A DVD

9,5^M/_M

8^M/_M

S8^M/_M

16^M/_M

35^M/_M

Restauració, Retolació i Sonorització

**No posar més pantalles,
ni projectors,
ni enganxar més pel·lícules.**

**Tots els seus
records familiars o professionals
a DVD, el nou format
digital d'alta qualitat.**

**L'hi restaurem les seves
pel·lícules, els hi telecinem
digitalment i les sonoritzem
amb la música mes
adequada; a més, els retolem
i gravem sobre DVD o
qualsevol altre format.**

Telecine a:

Digital Video Producción, S.L.

**C/ Sant Pere nº 15, 1er.
17310 - Lloret de Mar
e-mail: dvp@divip.com**

**Telf. 972-360601
Fax. 972-362062
www.divip.com**

Preservació i restauració

A propòsit de la restauració de “*Mañana*”, de José Maria Nunes

FERRAN ALBERICH

Els arxius cinematogràfics s'instauren a mitjans dels anys trenta, però no és fins als anys quaranta, un cop acabada la Segona Guerra Mundial, quan comença a prendre força la idea de la recerca i salvaguarda del patrimoni cinematogràfic.

La primera fita del arxius està centrada en la salvaguarda del cinema mut, els primers arxius i les primeres col·leccions de cinema neixen de mans del afeccionats al cinema que veuen com les pel·lícules que estimaven eren abandonades i, literalment, llençades a les escombraries. Així, el primer objecte de les col·leccions és el cinema produït des de 1914 a 1927, menyspreant el cinema anomenat “primitiu”. Aquesta és l'època dels copiats indiscriminats a partir de positius que fixa una imatge del cinema mut que, afortunadament, s'està perdent però que encara perdura: és aquella del cinema mut d'imatges tremoloses, accelerades, ratllades i en un blanc i negre definitiu, sense grisos. S'ha arribat a creure tant que el cinema mut era això que, quan en un film actual o en un anunci es vol reproduir el concepte de pel·lícula antiga, s'accelera, es ratlla i s'exagera el contrast de la fotografia.

El següent repte d'arxius i col·leccionistes va ser el pas del nitrat de cel·lulosa al triacetat de cel·lulosa. Amb la raó de la seguretat (és cert que el nitrat de cel·lulosa és altament inflamable) es va decretar la substitució del nitrat de cel·lulosa pel triacetat de cel·lulosa, lleugerament més opac, però de combustió lenta, el que es considerava com a film de seguretat.

Aquest és el segon gran període de destrucció del patrimoni cinematogràfic en el que els arxius existents encara procuren salvar el material que poden, copiant a les seves expenses aquells films que els

seus propietaris no poden o no volen copiar. La inexperiència i la manca de coneixements els fa cometre, però, un gran error. Convençuts també que el nitrat era potencialment perillós, els arxius destrueixen els films que van copiant, creient que les còpies asseguraven la pervivència de TOT el film, i això no és així. La informació continguda a l'original d'una pel·lícula és insubstituïble. Fins molt després, quan van comprendre això, els arxius no van començar a preparar els seus magatzems per guardar l'original de nitrat en les millors condicions possibles.

La infantesa dels arxius s'acaba en el congrés de la FIAF (la Federació Internacional d'Arxius de Films) de 1978, a Brighton, dedicat a estudiar el cinema de 1900 a 1906. Un grup d'historiadors i tècnics d'arxius s'adonen que els films anomenats primitius són més complexos del que deien fins llavors les històries del cinema. Que els colors i les músiques que els acompanyaven eren gairebé tan importants com les mateixes imatges i que si no ens havia arribat aquesta informació era perquè els primers copiats, apresats i amb l'única finalitat de salvar el material dels suposats mals intrínsecs del Nitrat, havien

TEMES

negligit l'estudi dels mateixos materials que pretenien salvar. D'aquesta manera es desinformava de la realitat del cinema als orígens. La deducció resultant és obvia, s'havia de documentar i estudiar les característiques de cada pel·lícula abans de copiar-la. És a dir, s'havia de restaurar.

Gairebé podríem posar una data concreta de l'inici de la restauració cinematogràfica: seria la de la presentació de la còpia restaurada per Kevin Brownlow i el seu equip, de *Napoleon*, d'Abel Gance. I és que el congrés de la FIAF de 1978, acaba amb una primera etapa dels arxius i les col·leccions i comença una segona, en la que els objectius s'han refinat: ja no es tracta de salvar el nitrats, trobar-lo i copiar-lo, com es venia fent des de la creació del primers arxius a mitjans dels anys 30, sinó de salvaguardar les característiques dels films.

Ara sabem, gràcies a estudis de gent com Harold Brown, Luciano Berriatúa, Kevin Brownlow o Noel Burch, algunes de les característiques tècniques dels films d'abans de 1929, tan diferents en les tecnologies de tenyits o virats de les que es van utilitzar després, perquè aquestes tècniques van deixar d'utilitzar-se i com ho hem de fer per restituir els films del mut a allò que eren.

Però hi ha un altre fet que ha portat als arxius cinematogràfics cap a aquesta segona generació. A més de poder comprovar que el nitrats de cel·lulosa no és tan danyí i que conservat en condicions adequades pot durar bon temps encara, el que ha passat de nou és que, el tri-

acetat de cel·lulosa, el film de seguretat que s'ha utilitzat des de 1950, als 50 anys de la seva fabricació, ha començat a autodes- truir-se.

La humitat és el factor que inicia el procés de degradació del triacetat. En una primera fase, es produeix el trencament de la cadena molecular, donant pas a l'aparició de molècules d'àcid acètic que desprenen una olor característica i per això anomenem síndrome del vinagre

Però el més greu no és aquesta olor, sinó que significa que el plàstic s'està desfent i

això vol dir que el que es desfà és el film que està imprès sobre aquest plàstic. Per dir-ho molt breument: el film de seguretat no és més segur que el nitrats, sinó menys.

Totes les previsions que s'havien fet sobre les característiques del plàstic, i el nitrats de cel·lulosa va ser un dels primers plàstics fabricats, es feien en el laboratori i es treien de la simulació de les condicions d'envelliment del material. Quan va envellir de debò va fallar i al triacetat li ha passat el mateix.

Això significa un repte pels arxius, ja es no tracta del NITRATE CAN'T WAIT d'anys enrera. És de suposar que un arxiu que fa 30 o 40 anys que funciona té els seus fons de nitrats passats a seguretat. Ara és el moment de plantejar-se què fer amb els materials de seguretat.

Cal vigilar cada negatiu, cada còpia, buscant els indicis d'inici del síndrome del vinagre i, quan apareixen, copiar ràpidament el film a un altre suport, el que s'està utilitzant ara és el poliester, més fort i, segons diuen els tècnics, més estable, potser d'aquí 40 o 50 anys els nous arxivistes trobaran amb una altra síndrome.

El fet que el cinema estigui sobre un suport tan inestable no ens ha d'obsessionar. Afortunadament, l'arxivística cinematogràfica ha evolucionat i ara no es poden tornar a cometre els errors que la falta d'experiència va produir en els arxius i, sobretot, en les col·leccions privades, ara ja no es poden guardar pel·lícules en neveres, ni copiar nitrats en una tiradora continua, sense

tenir en compte el grau de contracció que el plàstic ha sofert. Ara ja sabem que la despesa per mantenir el patrimoni cinematogràfic és molt alta, que de moment no hi ha cap més solució que anar copiant els films a mesura que van envellint i que de la qualitat d'aquest copiat depèn que la conservació sigui eficient.

I el digital? Avui encara no es pot considerar que la digitalització sigui un mètode de preservació, en canvi, sí que s'han assolit resultats apreciables en la restauració, sobretot en aquells films en què les característiques no permeten una utilització de la tecnologia de copiat de la fotografia.

El que s'ha de tenir en compte, però, és que cada vegada més la tecnologia dels laboratoris comercials s'allunya de les necessitats d'un arxiu de pel·lícules. Els laboratoris moderns estan pensats per tirar un gran número de còpies d'un mateix original de la manera més ràpida possible. Aquestes còpies no estan pensades per durar. L'exploració comercial d'una pel·lícula es fa ara de manera diferent que anys enrera. Aquell circuit de sala d'estrena, reestrena preferent, sala de barri, poble petit, etc. que allargava la circulació de cada còpia gairebé cinc anys, s'ha acabat. Ara els films s'estrenen de manera massiva, així s'aprofita la publicitat de la campanya de llançament. Per això es necessiten moltes còpies i, al pocs mesos, ja no en circula cap. Es a partir del màster de vídeo que s'explota el film a la TV, el Vídeo club, la venda del DVD, etc.

Els arxius s'han abastit, fins ara, de còpies d'exhibició. No fa gaires anys que es comença a demanar als productors que deixin els materials de preservació i duplicació, negatius originals, duplicats positius o negatius, estampats en emulsions més consistents a l'hora de considerar la seva conservació. Però les tasques de restauració, de tiratge de noves còpies necessiten un temps i una preparació que potser aviat els laboratoris ja no estaran en condicions d'oferir. És el cas del setze mil·límetres, per exemple, un

format que van fer servir primer el amateurs, després els cineastes independents i a la televisió i que ara, substituït amb avantatge pel vídeo, ja no es processa a cap laboratori professional, si no és com una excepció que s'ha de pagar molt cara. Els arxius, doncs, s'han d'equipar amb aquella tecnologia que el cinema feia servir per poder seguir tractant els films en el seu format original i començar a pensar en com substituir-la de cara a un futur no molt llunyà.

A aquestes premisses d'actuació s'afegeix, a Catalunya, un fet molt concret que ha d'afectar la política de conservació d'un arxiu cinematogràfic. Parlo de la desaparició, de manera traumàti-

ca, dels laboratoris cinematogràfics de Barcelona, de Cinematiraje Riera i de Fotofilm. En un laboratori es guarden, a més dels negatius de les pel·lícules, la informació del què s'ha fet sobre aquest negatiu, quants tiratges s'han fet i la data, quins ajusts de llum s'han precisat per la igualació, quins canvis de muntatge, etc. Aquesta informació és vital per aquest copiat conscient del que parlava i ara, de moment, està perduda. Això vol dir que cada copiat o restauració ha de partir de zero en el que pertany a la informació del tractament de l'original. Més temps a invertir, més diners i menys precisió.

Tot això del que parlo ha afectat la restauració de la pel·lícula *Mañana* que acaba de realitzar la Fil·moteca de Catalunya.

Mañana es va rodar l'any 1956 a Barcelona i es va estrenar el 1957. Poc després de l'estrena,

l'empresa distribuïdo-
ra va fer uns talls al
film, li va treure més
de vint i cinc minuts i
va fer un doblatge
nou. Aquesta versió
és la que es va exhibir
des d'aleshores. El
director del film, José
Maria Nunes, tenia en
el seu poder una còpia
positiva de la seva
versió, l'original, còpia
que va dipositar a l'ar-
xiu de la Filmoteca de
Catalunya. Quan es
va decidir preservar
aquest material el pri-
mer que es va fer va
ser buscar els mate-
rials que existeixen de
la pel·lícula. No queda
cap còpia positiva de
l'exhibició comercial, hi ha però dues còpies en
format de 16 mil·límetres, que corresponen a la
versió tallada. Comparant els materials es va
veure realment el que s'havia tallat.

El que sorprèn de l'operació és que no es tracta
d'uns talls per escurçar el film, com es podia
pensar en un primer moment. El muntatge de la
versió curta és diferent de la versió original en
varis aspectes: s'ha procurat abreujar la longitud
dels plans originals, s'ha suprimit alguna frase
que podia resultar perillosa davant la censura i,
finalment, s'han eliminat fragments sencers de
l'episodi del pallaso i se n'ha variat l'ordre. Tot
plegat resultava una mica més laboriós de
reconstruir del que havíem pensat al principi.

La possible explicació als talls, crec que enten-
dre les raons de la destrucció ajuda a la recons-
truïció, seria la baixa classificació del film per la
Junta de Calificación y Censura. D'aquesta clas-
sificació depenia la quantitat de la subvenció
estatal a la pel·lícula. *Mañana* està classificada
en la categoria Segona B, la més baixa. La cate-
goria immediatament inferior, la Tercera, signifi-
cava la denegació de l'ajuda, no es cobrava res.
Moltes vegades, un cop classificada la pel·lícula,
es presentava un recurs per aconseguir una
millora. Probablement, *Mañana* va ser tallada
per agradar als censors que també decidien la
subvenció.

El negatiu original es va localitzar al laboratori
Madrid Film, però es tractava del negatiu d'imat-
ge, sense el so i de la versió tallada. Si el labo-
ratori en que es va processar el film originalment,
Cinematiraje Riera, de Barcelona, existís encara
podríem saber, o podríem intentar-ho al menys,

què es va fer dels trossos de negatiu tallats i del
so original. En no existir els laboratoris, ni cap
inventari dels fons en el moment en que van tan-
car, no ens quedava altra alternativa que aprofi-
tar la còpia positiva de la versió original, copiar-
ne els trossos tallats i muntar-los amb el negatiu.

El so s'ha refet aprofitant la banda sonora de la
còpia de 35 mil·límetres, a la que s'han afegit els
fragments que li faltaven de les còpies de 16
mil·límetres, però en tractar-se de dues mescl-
es de so diferents, s'ha hagut d'afinar cada frag-
ment, ajustant-lo a vegades a una síl·laba. Una
feina de reconstrucció al mil·límetre.

No fa falta saber gaire de fotografia per entendre
que dues imatges de procedències tan diferents
no es poden igualar, per tant, la copia restaura-
da de *Mañana* té unes desigualtats fotogràfiques
que no eren al original. Que potser es podran
corregir si un dia es troben els trossos de nega-
tiu originals. Si s'ha restaurat ara és perquè la
còpia de la versió original estava ja molt degra-
dada per l'ús i calia intervenir abans que el dete-
riorament anés a més.

Les imatges que il·lustren aquest article corresponen
al film *Mañana*, 1956, de José Maria Nunes, que
acaba de restaurar la Filmoteca de Catalunya.

Font: Filmoteca de Catalunya

Les exposicions del Cinema Catalunya de Terrassa

JORDI TOMÀS I FREIXA

"Mi padre creía, dijo Eugene Zukor, hijo del cerebro de la Paramount, que una sala de proyección no debía ser sólo un lugar de diversión, sino que también debía poner al alcance del público arte y objetos de interés y hacer exposiciones que interesaran a los niños y los educadores"

Del llibre THE GLAMOUR FACTORY Los grandes estudios de Hollywood. Ronald L. Davis. Casiopea. Barcelona, 2001

SEGUINT LES INDICACIONS DE ZUKOR

A Terrassa, la implantació a finals dels anys noranta de la multinacional AMC, amb vint-i-quatre sales, va provocar el tancament dels tres darrers cinemes històrics de la ciutat, el Principal, el Catalunya i el Rambla.

El Catalunya va ser l'únic que, després d'una breu interrupció, va tornar a funcionar gràcies a l'acció diligent de l'Ajuntament, que optà per la seva adquisició. La gestió fou encarregada a la Societat Municipal de Comunicació de Terrassa, entitat a la que també pertanyen la ràdio i la televisió locals.

Inaugurat el 28 de març de 1916, el Catalunya fou remodelat l'any 1993 per a convertir-lo en dues sales. La primera s'anomena en l'actualitat Cinema Catalunya i correspon a l'antiga platea, té una capacitat de 400 localitats i s'hi accedeix pel carrer Sant Pere. La segona, denominada Club Catalunya, ocupa l'espai de l'antic amfiteatre, disposa de 200 butaques i el seu accés és al passatge Tete Montoliu.

L'activitat d'aquestes dues sales s'ha caracteritzat per una interessant programació alternativa a les sales comercials i una intensa tasca al servei del cinema i la cultura de la ciutat. Acullen la programació de la Filmoteca de la Generalitat de Catalunya i de l'Escola de Cinema i Audiovisuals de Catalunya (ESCAC) i és la seu de diversos cicles, festivals i activitats relacionades amb el projecte Terrassa Ciutat Audiovisual.

L'any 2001, els seus dirigents em van sol·licitar la cessió temporal d'alguns objectes de la meua col·lecció de material cinematogràfic, per a ornamentar un ampli vestíbul existent al Club Catalunya. Com a resposta, els vaig suggerir una idea més ambiciosa, consistent en convertir aquell espai en una sala d'exposicions temporals de caràcter cinematogràfic. Em comprometia a realitzar els guions i cedir els materials necessaris per a ser exposats.

La proposta va ser acceptada. La sala-vestíbul s'habilità per albergar exposicions, a partir d'un projecte realitzat per Francesc Estrada, qui des-

prés es convertiria en col·laborador habitual de les exposicions. S'hi van instal·lar nou plafons (vuit de senzills i un de doble) convenientment il·luminats, per a exhibir textos i material gràfic, dues vitrines verticals i una d'horitzontal, amb caixa de llum, per exposar documentació i objectes transparents.

La Sala d'Exposicions del Club Catalunya, com passaria a denominar-se, s'inaugurà solemnement el 19 de juny de 2001, amb l'assistència de les primeres autoritats locals. A la inauguració també es trobava present en Tomàs Mallol, que havia acceptat col·laborar en el projecte mitjançant la supervisió dels guions. La seva inestimable col·laboració conferiria prestigi i rigor al projecte.

LES EXPOSICIONS

La sala d'exposicions, encara que oberta a tothom, naixia preferentment per al públic habitual del Club Catalunya, al què se li oferien les exposicions com un valor afegit. Un públic format habitualment per bons aficionats al cinema, com a conseqüència lògica de la qualitat de la programació.

Això ens permetria optar per un tipus d'exposicions més selectives, dedicades a temes potser

TEMES

minoritaris però d'obligat coneixement per als interessats en les diverses vessants del fenomen cinematogràfic.

D'acord amb aquesta premissa, el primer cicle el dedicariem a temes relacionats amb el precinema, la invenció del cinema i a la joguina cinematogràfica.

LA INVENCIO DEL CINEMA

del 19 de juny al 30 de setembre de 2001-1a exposició

Aquest és el títol de l'exposició inaugural, en la que es desenvolupava la idea que la invenció del cinema fou el resultat d'un llarg procés de recerques i troballes de nombrosos inventors i científics de diversa condició i procedència, coronades amb el cinematògraf del germans Lumière.

[La invenció del cinema]

DEL SEGLE XI AL XIX

La mostra, a través de 18 reproduccions de gravats d'època amb els corresponents textos explicatius, descrivia les aportacions de cadascuna de les tres línies que configuren la base tècnica del cinema: la representació del moviment, la projecció de la imatge i la fotografia.

El recorregut per l'etapa precinematogràfica s'iniciava amb les ombres xineses i continuava amb la càmera obscura, antecedent de la càmeres fotogràfiques i cinematogràfiques. Després seguia amb la llanterna màgica, com a precursora del projector cinematogràfic, i la fantasmagoria, un antecedent del cinema fantàstic i de terror. Amb el taumàtrop s'explicava el fenomen de la persistència de la imatge a la retina, un dels principis bàsics del cinema. Prosseguia amb la fotografia, que es destacava com una invenció de capital importància. Els següents capítols estaven dedicats al invents que van aconseguir animar les imatges: el zoòtrop, el revòlver fotogràfic, el praxinoscopi, el fusell fotogràfic, etc. i en alguns casos projectar-les. el praxinoscopi de projecció, el fonoscopi, etc. El kinetoscopi d'Edison (el cinema individual) i el cinematògraf dels germans Lumière (el cinema col·lectiu) posaven el punt final a l'exposició

A les vitrines verticals s'hi presentaven diversos aparells precinematogràfics originals, praxinoscopi, fena-

quistiscopi, zoòtrop, llanterna màgica, etc. i a la vitrina plana amb caixa de llum, dues figures d'ombres de Java. Aquest material complementava la informació gràfica i literària que s'oferia en els plafons.

LA LLANTERNA MÀGICA

del 2 d'octubre de 2001 al 7 d'abril de 2002 - 2a exposició

L'exposició recuperava un dels apartats de la mostra anterior, LA INVENCIO DEL CINEMA, que, com la resta de temes, degut a la densitat de continguts, s'havia tractat només esquemàticament.

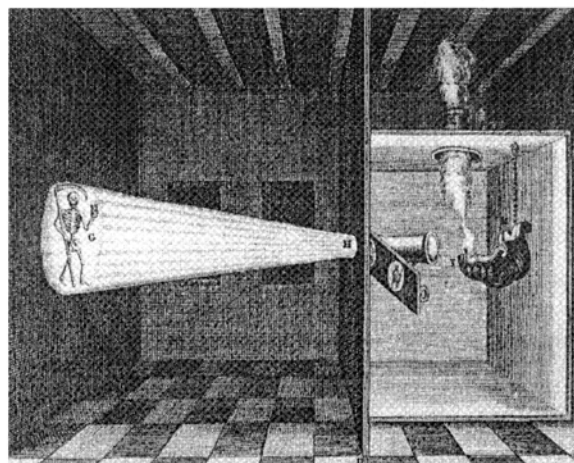
Presentava un recorregut pels dos-cents cinquanta anys de vida de la llanterna màgica (des de mitjans del segle XVII fins a principis del XX) en què va constituir, a Occident, l'espectacle visual per excel·lència.

Però molt especialment, l'exposició centrava el seu discurs en el fet que la llanterna màgica es pot considerar com l'antecedent més important del cinema. No solament per la seva afinitat tecnològica sinó també pels nombrosos referents que s'hi poden trobar en relació amb el llenguatge visual.

La mostra evidenciava com la tècnica cinematogràfica és hereva de molts dels recursos expressius de la llanterna màgica (el fosos en negre i encadenats, els trucatges mitjançant aparicions...)

També es mostrava com la llanterna màgica s'havia anticipat al cinema amb les projeccions en color i en tres dimensions.

En els plafons, com a il·lustració dels textos explicatius, hi figuraven fins a vint-i-vuit il·lustracions, la majoria en color i a les vitrines s'exposaven deu llanternes i una selecció de vidres fixos i amb moviment.

Coincidint amb l'acte d'inauguració es va celebrar una sessió de llanterna màgica a la sala del Club Catalunya.

LA JOGUINA CINEMATOGRAFICA

del 10 d'abril al 3 de novembre de 2002 - 3a exposició

El tema escollit per a aquesta nova mostra va permetre al públic adult retrobar-se amb la seva infància, als pares amb el Cinexin i als avis amb el Nic i als més joves apropar-se a la joguina cinematogràfica, una de les més apreciades per les anteriors generacions.

Així ho van entendre, en el seu moment, els construc-

tors de joguets, que es van esmerçar en la creació de diversos models de projectors de cinema. Fins que la televisió i sobretot el vídeo, van provocar la seva decadència i, pràcticament, la seva desaparició. A banda d'alguna excepció (la més notable, el Cinexin, que encara és vigent), els projectors de cinema infantil avui ja són història.

Una història que es plasmava a l'exposició, en la que una bona part del seu contingut corresponia al Cine Nic, la més emblemàtica de les joguines cinematogràfiques. Però també incloïa diverses seccions dedicades a altres projectors de juguina: els coetanis del Nic (Rai i Isuar Cinema), els que portaven noms associats a l'univers de Walt Disney (Disney Star, Mickey Mouse, Cine Mickey i Cinerama Toy Story), els del constructor Joan Bultà, amb molt poca fortuna comercial (Rod Bull i Vailet), els de Josep Escobar (Skob i Stuk,), el Pathé Bay, encapçalant projectors dels formats convencionals de 9,5, 8 mm, Súper 8 i 16 mm; i l'incombustible Cinexin. I no hi faltava un apartat dedicat a les joguines pseudocinematogràfiques (Cinelin, Cine infatitl JIB i Cine Coliseu).

Tots els aparells apareixien reproduïts fotogràficament, acompanyant els textos de l'exposició. A les vitrines s'hi presentava una selecció dels projectors més representatius i un recull de diverses pel·lícules.

EL TEATRE ÒPTIC

del 24 d'abril de 2003 al 2 de maig de 2004 - 4a exposició

La quarta exposició es va dedicar al francès Emile Reynaud, un personatge que va orientar totes les seves qualitats vers una idea romàntica: l'obtenció de la sensació de moviment o, en definitiva, l'animació de la imatge.

El 28 d'octubre de 1892, tres anys abans de la invenció del cinema, es presentava en el Museu Grévin de París, un espectacle anomenat "*Pantomimes Lumineuses*", que constituïa la primera sessió pública de films d'animació.

Mitjançant un sofisticat aparell anomenat Teatre Òptic s'aconseguia la projecció, en pantalla gran, d'unes breus però suggestives pel·lícules de dibuixos animats realitzades de forma artesana. El seu creador (inventor del sistema i autor dels dibuixos) era l'esmentat Emile Reynaud (1844-1918), un home polifacètic, de múltiples capacitats. Fins el punt que se'l va descriure com "*mecànic i poeta, artista i industrial, savi i mag*"

La mostra, en la que s'oferia acompanyant el text una

abundant informació gràfica (fins a vint-i-una il·lustracions), desgranava la vida de Reynaud, destacant totes les seves aportacions precinematogràfiques, que culminarien amb la seva invenció suprema, el Teatre Òptic, espectacle precursor del cinema de dibuixos animats.

A les vitrines s'exhibien diversos aparells i objectes relacionats amb Reynaud, praxinoscopis, bandes de praxinoscopi, cartells, etc., que complementaven la informació gràfica i literària que figurava en els plafons.

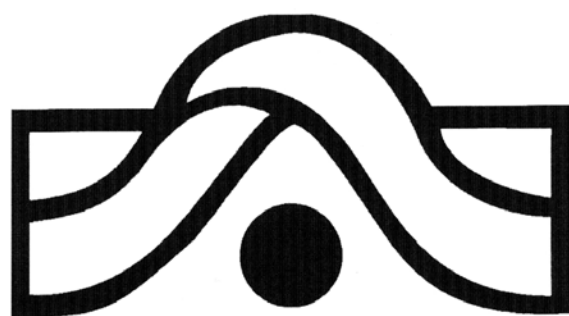
BALANÇ SATISFACTORI

Amb EL TEATRE ÒPTIC vàrem completar el que podríem denominar el nostre primer cicle d'exposicions, una experiència totalment positiva que ens va permetre contribuir a la divulgació de diversos temes relacionats amb el cinema.

Per altra banda, la sala del Club Catalunya s'ha consolidat com un nou equipament cultural, destinat a exposicions de petit format relacionades amb el món de l'audiovisual. Un equipament modest, però molt convenient per a Terrassa, una ciutat amb una clara vocació pel món de la imatge.

En l'actualitat el Centre de la Imatge i la Tecnologia Multimèdia (CITM) presenta una exposició titulada *Proposte Creació 2004*. Amb anterioritat, entre *La joguina cinematogràfica* i *El teatre òptic*, la sala va acollir una mostra titulada *Els personatges de Neptuno Films*, a càrrec d'aquesta productora terrassenca de dibuixos animats.

Per la nostra part, el projecte resta obert a noves realitzacions, condicionades a la programació que els dirigents dels cinemes Catalunya tinguin prevista per a la seva sala d'exposicions.

grup polisistem

Polígon Industrial Can Pi de Vilaroc - Rubí Sud
c/ Francesc Puig i Gairalt, s/n - 08191 RUBÍ - BARCELONA
Tel. +34 935 860 303 - Fax +34 935 872 041
www.polisistem.com e-mail:polisistem@polisistem.com

Laboratoris de duplicació industrial:

Cinema - Vídeo - CD - Diapositives

**Especialització en restauracions cinematogràfiques
Retolació i Sonirització**

Polisistem, s.a.

Duplicació Multimedia

Eskei, s.l.

Consumibles Multimedia

Film & Music Media, s.l.

Col·leccions, Musicals i Multimedia

CINEMA RESCAT

ASSOCIACIÓ CATALANA PER A LA RECERCA I
RECUPERACIÓ DEL PATRIMONI CINEMATogràFIC

socis protectors

Miquel-Albert Álvarez Betriu
Advocat

Centre de Cultura Contemporània
de Barcelona

ISKRA

Museu del Cinema
Col·lecció Tomàs Mallol

parallel 40

Televisió de Catalunya

VIDEO MERCURY FILMS, S.A.

socis d'honor

Dr. Miquel Porter i Moix
Joan Francesc de Lasa
Tomàs Mallol i Deulofeu
Manuel Fernández Martínez

membre de:

AEI. Association Européenne Inédits Charleroi/Bèlgica

Premio González-Sinde

IV edició - 2001

Academia de las Artes y las Ciencias Cinematográficas de España

QUÈ ÉS CINEMA RESCAT?

Una associació sense ànim de lucre, lliure i independent, formada per persones, empreses i entitats interessades en la recuperació i salvaguarda del patrimoni cinematogràfic, així com a divulgar la importància que aquest té com a document històric.

Per a complir aquest objectiu participem i col·laborem en diverses activitats i institucions d'arreu que comparteixen el mateix ideari. També desenvolupem una tasca pròpia, mitjançant jornades-debat, investigació, recerca i recuperació de films, així com la publicació semestral de la revista que teniu a les mans.

Fer-se soci de la nostra entitat comporta, a més, una sèrie d'avantatges com obtenir descomptes en el preu de les entrades a la Filmoteca de Catalunya, a Barcelona i a Tarragona, al Museu del Cinema de Girona i a la seva botiga i als cinemes Icaria.

BUTLLETA D'ASSOCIACIÓ A CINEMA-RESCAT

Nom i cognoms _____

Domicili _____

C.P. - Població _____ telèfon _____

- Soci/a numerari/a (quota anual) 35,00 € Imports aprovats en assemblea per a
 Soci/a numerari/a (quota semestral) 17,50 € l'any 2002. Cada any posterior, s'incrementarà la quota amb l'augment de l'IPC
 Soci/a protector/a (quota anual, mínim) 105,00 €

Autoritzo a CINEMA-RESCAT per a que es carregui al meu compte l'import de l'opció triada

nom del banc/caixa _____

c.c.c. ____ / ____ / ____ / ____

Data _____ Signatura _____

Envieu la butlleta omplenada a: CINEMA RESCAT. c/Isaac Albéniz, 28. 08017-Barcelona

cinema rescat

trobada debat

2004

Des de l'any 1998, l'associació CINEMA·RESCAT organitza unes jornades de Trobada i Debat, que ja s'han convertit en tot un clàssic dins la llista d'actes periòdics de l'entitat, amb la particularitat de celebrar-se, de forma alternativa, en diferents ciutats de Catalunya, a fi i efecte d'acostar els debats al més ampli ventall de públic, fonamentalment universitari, del nostre país. Cada any es tracta un tema diferent, sempre, però, en relació directa amb el postulat principal en pro de la recerca i la recuperació del patrimoni cinematogràfic.

Així, la primera trobada, el 1998, tingué lloc a la ciutat comtal, a la seu del Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, deliberant sota l'enunciat **Mirar la memòria**, amb conferència inaugural a càrrec del director de cinema **Josep M. Forn**. L'any següent, el 1999, es celebrà a la ciutat de Girona, a la seu del Museu del Cinema-col·lecció Tomàs Mallol, per a reflexionar sobre **El cinema no professional-Cinema amateur**. Les jornades varen ser inaugurades amb una dissertació del catedràtic de filosofia de la Universitat de Girona **Josep M. Terricabras**, que ens va descobrir la figura del filòsof i cineasta amateur Ferrater Mora. Altre cop a Barcelona i també en el CCCB, l'any 2000, es va fer una introspecció vers **Una mirada al futur**, amb la intervenció inaugural de l'honorable senyor **Jordi Vilajoana**, aleshores conseller de cultura de la Generalitat de Catalunya. El següent, el 2001, les jornades es van traslladar a Reus i, amb la col·laboració i la participació de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona, es va discutir sobre **Televisió i patrimoni cinematogràfic**, amb conferència inaugural d'**André Huet**, fundador i president d'honor de l'associació europea INÈDITS, amb seu a Brussel·les.

Excepcionalment, una determinada temàtica -**L'altre patrimoni cinematogràfic** amb la que es va reflexionar sobre els molt diversos aspectes, dins l'àmbit del cinema, que, al marge dels films pròpiament dits, també son constitutius de convertir-se en patrimoni- fou deliberada durant dos anys consecutius el 2002 i el 2003- a la mateixa ciutat de Girona. Ambdues jornades de Trobada i Debat foren organitzades amb la col·laboració del Museu del Cinema i de la Universitat de Girona. El primer any, la inauguració prengué la nom de **Pòrtic acadèmic**, a l'empara del qual la doctora **Margarida Casacuberta** ens obsequià amb la conferència **El cinema i la Catalunya de fi de segle XIX**. La segona tanda de les jornades, l'any passat, van ser clausurades per el crític cinematogràfic **Jaume Figueras**.

Enguany, el CINEMA RESCAT/TROBADA/DEBAT'2004 es desenvoluparà durant els propers divendres i dissabte, 26 i 27 de novembre, a la sala d'actes del Palau de la Virreina, a Barcelona. El tema que es pretén debatre es formula -segurament influenciats per un dels missatges *Forum*- sota l'interrogant d'una pregunta: **El cinema, eina d'intercanvi cultural?**. Per intentar trobar respostes -de ben segur ni ha més d'una i de diferent signe- s'ha previst conferències, taules rodones i projeccions.

Si res no es torça -més del que ja ha passat fins hores d'ara, àdhuc el punt de veuren's obligats a aplaçar les dates de celebració inicialment previstes- la conferència inaugural anirà a càrrec del polític-cineasta -o a l'inrevés- **Pere Portabella**. Dues taules rodones, una composta per tres professors universitaris i coordinada per **Joan M. Minguet i Batllori** i l'altra per realitzadors cinematogràfics, participada per **Rosa Vergés, Manuel Cussó-Ferrer** i **Silvia Munt**, amb la garantida anàrquica, genial i divertida coordinació de **José M. Nunes**, buscaran respostes des d'angles i punts de vista diferents. Una sessió de documentals ens acostarà a unes cinematografies de cultures molt diferents a l'occidental, que proporcionaran tema a una xerrada vers el que podrien denominar com **Uns altres cinemes** i descobrir la seva aportació, o no, a l'intercanvi cultural cinematogràfic.

La cloenda anirà a càrrec de **Dolors Genovès**, documentalista i realitzadora de documentals històrics de Televisió de Catalunya, TV3.

D'estar interessats en assistir a aquestes jornades, no dubteu en comunicar-vos amb CINEMA·RESCAT. Hi esteu cordialment invitats.

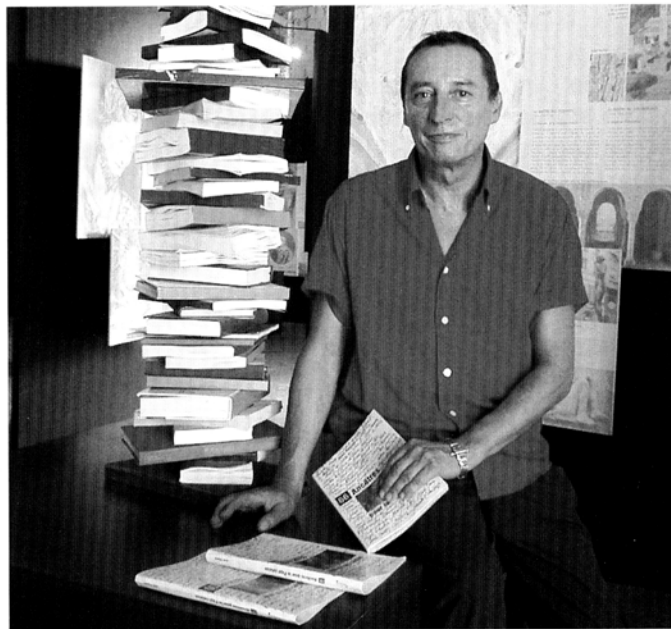
Joan Reynal i els seus records de cinema

JOAN-FRANCESSC ESCRIBUELA "janfran"

Seguint el meu propòsit de donar a conèixer gent de cinema de la Catalunya-Nord, avui coneixerem un home molt admirat dins els ambients culturals i cinèfils d'aquesta terra, és en Joan Reynal: escriptor, historiador, comissari d'exposicions i membre de la junta de l'Institut de Cinema Jean Vigo de Perpinyà.

Em dona cita en el Convent dels Àngels, una antiga capella que el Consell General ha recuperat com a sala d'exposicions, on ara precisament n'hi ha una de Joan Reynal, es tracta de "66Ancêtres", una documentada exposició sobre els nostres avantpassats; "66Ancêtres" juga amb el número 66 del departament, per mostrar-nos 66 personatges nascuts a la Catalunya-Nord o que hi han deixat petja, ens mostra llur història i com aquestes figures han influït en la creació del nostre País.

En Joan em convida a asseure'm en unes cadires ultramodernes, de metacrilat transparent, situades en el presbiteri de l'antiga capella des d'on tenim una panoràmica de tota l'exposició. Així ben asseguts i relaxats per la pau que ens transmet el lloc, comencem l'entrevista.

Com us definiríeu; com escriptor, historiador, home de cinema...?

Abans que res sóc historiador, he escrit força llibres, ara estic fent el catàleg de l'exposició sobre art gòtic, de la qual en sóc el comissari i que se pot veure en aquests moments en el Palau dels Reis de Mallorca. Endemés, sóc el conseller d'a-

fers culturals del President del Consell General, Christian Bourquin.

Quina és la vostra relació amb el cinema?

Bé, quasi se podria dir que jo vaig néixer dins un cinema. A Millàs, el meu vilatge nadiu, a la plana del Rosselló, a no més de vint quilòmetres de Perpinyà, la meua família hi va crear un cinema vers l'any 1919, la sala Rex.

Aquesta sala ja va néixer com a cinema?

No, era un local agrícola, un cortal molt gran al costat de la nostra casa. Originàriament havia estat pel bestiar, però el meu besavi, que se dia Joan com jo, el va arranjar vers el 1890 com a sala d'arts líriques i espectacles, era l'època de les operetes de finals del segle XIX. Fou la següent generació, la del meu avi Llorenç, qui la va reconvertir en cinema, corria l'any 1919.

Sempre heu viscut a Millàs?

Sí, sempre, els Reynal som una família molt arrelada a la plana del Rosselló des de temps molt reculats, tenim documentat des del segle XVII fins avui, fou la meua avia qui se va dedicar a recuperar la nostra història. Va cercar documents per tot arreu, era una dona d'una cultura enciclopèdica i endemés li apassionava la poesia, era membre actiu del Felibritge (associació d'escriptors provençals creada el 1845).

Quins records en conserveu del cinema a Millàs?

Per jo, la primera cosa era d'espitar les pel·lícules a l'enrevés: quan eri petit i no tenia l'autorització dels meus parents d'anar a la sala perquè imaginaven que el film no podia ser mirat per un nin o bé perquè era massa tard i me calia anar dormir, llavors jo m'escapava per un passadís secret, la casa era molt gran, que menava directament al darrere de la pantalla i des del fons de l'escenari espiaï les pel·lícules que m'eren interdites.

Després, tinc entès que la família va crear altres cinemes?

Sí, vàrem obrir altres sales a diferents pobles, a Prada de Conflent, El Soler, Sigean, Lézignan-Corbières i d'altres al departament de l'Aude.

Quins records en guardeu d'aquella època?

Per jo, era l'història de cada dia ... tot respirava a

cinema, els affiches, les saques de pel·lícules, les fotos dels films a les vitrines, les bobines de pel·lícules que hom pujava i baixava de la sala dels projectors, trossos de cel·luloide per terra la cabina, l'olor del vellut ranci de les butaques i les cortines, les llotges majestuosos en la fosca de la projecció ... i, la pantalla!, era una finestra oberta al món, a través d'ella vaig descobrir moltes coses que altrament no hagués conegut.

Doncs, se podria dir que el cine feia una tasca d'educació?

Ben segur que sí, eren cinemes rurals, no hi havia gaires distraccions a l'època i per jo el més important és l'educació popular que feien els cines als anys cinquanta i seixanta, no sé parlar d'antes, però segur que també. Per força gent de la meua generació, comprés el president del consell general Christian Bourquin, que és del poble tocant, Sant-Feliu-de-Món i que venia cada diumenge a la tarda al nostre cinema, vàrem descobrir a través de la pantalla del Rex de Millàs, tot un món cinematogràfic que d'altra manera no hagués estat al nostre abast.

Quins són els films que més vos han marcat?

De nin me divertien molt els films d'en Joselito i la Marisol, però, la pel·lícula que més me va frapar fou *Els deu manaments*, de Cecil B. de Mille, després, de més gran, vers el 1960 fou "*La Nouvelle Vague*" amb François Truffaut, *Les quatre cents coups*; Jean-Luc Godard, *Une femme est une femme*; Eric Rohmer, *Ma nuit chez Maud*; Agnès Varda, *Le bonheur* i tants d'altres autors, de tota manera provavi mirar tot el que podia.

Encara funcionen els cinemes?

Malauradament no, per mor de la crisi d'espectadors dels anys vuitanta, la proliferació dels video-clubs i el naixement dels grans multicinemes, les nostres eren sales petites, les hem hagut d'anar tancant totes, només resta oberta la sala de Prada de Conflent que ara gestiona la municipalitat. De tota manera he guardat la sala de Millàs, l'antic cine Rex, perquè hi ha les meves arrels, espero fer-hi qualche cosa dins l'avenir.

Actualment, quina relació teniu amb el cinema?

Ara me dediqui a fer xarrades sobre cinema, presenti pel·lícules i escric qualche cosa sobre el setè art. Jo som sempre al consell d'administració de l'Institut Jean Vigo doncs m'agrada el cine, cada hivern participo a cinefòrums dins *Les amis du cinéma*, en el Palau de congressos de Perpinyà.

Que són Les amis du cinéma ?

Les amis du cinéma és un cineclub creat el 1960, associat a l'Institut Jean Vigo, que organitza projeccions i col·loquis sobre cinema de qualitat, a més, també fa activitats paral·leles relacionades amb el fet cinematogràfic, ara, per exemple, ha organitzat una visita per a tots els associats al Museu de Cinema de Girona col·lecció Tomàs Mallol.

I per acabar, que hi penseu fer a l'antic Cine Rex de Millàs?

Me faria molt de plaer fer-hi un centre d'art contemporani, sóc col·leccionista i tinc un fons d'obres originals d'artistes coetanis com Antoni Tapies, Andy Warhol, Manuel Valdés, Antonio Saura i d'altres. Ara el més important és arranjar el local, m'agradaria fer-hi un centre d'art viu que pogués acollir exposicions temporals de tot tipus i perquè no, de cinema!

Aquesta ha estat la història d'en Joan Reynald, un home de cinema nascut a la plana del Rosselló, amb ell, hem conversat durant una bona estona, però ara, les moltes ocupacions que el persegueixin fan que hagi de partir tot seguit vers un altre rodal, és home de poques paraules, però de molts fets, parla sense circumloquis, cal treure-li les histories amb tirabuixó. Esperem, doncs, que ben aviat creï aquesta fundació d'art contemporani a l'antic cinema Rex, en el seu poble nadiu i d'aquesta manera torni a revivre una sala que en el passat feu les delícies de molta gent.

photo-stock
film-machines

 www.janfran.com

L'altra cara del programes de mà

JORDI TOMÀS I FREIXA

Dins de l'ample ventall del col·leccionisme cinematogràfic, que pot abraçar des dels minúsculs tiquets d'entrada a les sales de cinema fins als voluminosos projectors de 35 mm, l'apartat dedicat als programes de mà és un dels que compta amb més adeptes. Aquests prospectes publicitaris van significar, des de 1915 fins a la seva desaparició a finals dels seixanta, la més popular i genuïna representació de la iconografia cinematogràfica.

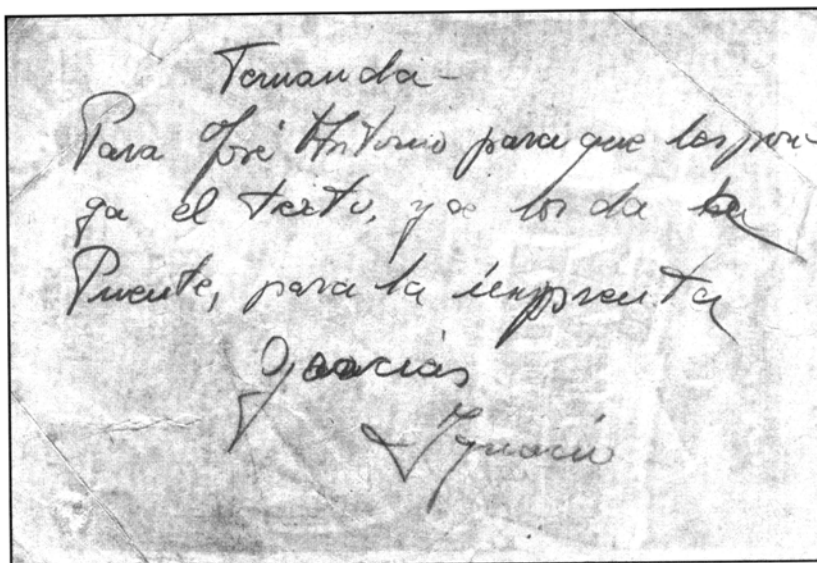
Amb el pas dels anys s'han convertit en desitjats objectes de culte i han propiciat un mercat especialitzat d'una inusitada activitat. Un exemple, a la pàgina web de l'organització *TodoColección*, dedicada a la mediació entre venedors i compradors de tota classe d'articles de col·leccionisme, en la secció de programes de mà cinematogràfics s'hi pot trobar una oferta de més de 12.000 unitats (concretament, el 31 de desembre de 2004 hi apareixien 12.280 exemplars). Tenint en compte que Francisco Baena¹ xifra en més de 20.000 el nombre de programes editats, es pot deduir que el 60 %, aproximadament (caldría, per a ser precisos, tenir en compte el nombre d'exemplars repetits) són avui objecte de mercadeig a través d'aquesta web.

El creixent interès pels programes de mà ha repercutit també en la seva cotització, especialment en els de la primera època que han assolit, en alguns casos, preus realment inconcebibles. En el catàlegs de les subhastes de la casa Soler y Llach, de Barcelona, s'hi poden tro-

bar referències realment reveladores. En la celebrada el mes de febrer de 2004, dedicada a exemplars encunyats i de formats especials, apareixia el programa del film *King Kong*, d'Ernest B. Schoedsack i Merian C. Cooper, USA, 1933, amb una valoració de sortida de 1.200 euros! És cert que aquest era un programa d'una grandària superior a l'habitual (39 x 17,5 cm), però en un altre catàleg d'una licitació anterior, juny de 2003, apareixien diversos exemplars, no tan antics i molts més senzills, a un preu que oscil·laven entre 120 i 140 euros (cal dir ràpidament, per a no frustrar futures vocacions, que aquests són exemples de cotitzacions de la banda alta de la tarifa i no exclouen la possibilitat de poder adquirir-ne a preus mòdics per a emprendre el viatge "iniciàtic" cap al col·leccionisme). En qualsevol cas, aquestes dades donen una idea de la fascinació que, per un o altre motiu, exerceixen els programes de mà sobre els afeccionats al cinema.

Per als nostàlgics suposen l'evocació d'un passat de somnis i vivències i el retrobament amb el seus mites preferits.

Per als estudiosos una ajuda inestimable a l'hora de l'anàlisi i de la catalogació de la ingent obra fílmica, inclosos aquells títols fills d'una cinematografia menor que, per no haver superat els mínims de qualitat exigits pels historiadors i crítics especialitzats, no s'han guanyat un lloc a la història del cinema. I els programes de mà també són d'utilitat per conèixer la història de les sales

Aquest text manuscrit ens pot il·lustrar sobre el funcionament del que podríem anomenar, essent poc exigents, departament de publicitat d'una sala cinematogràfica :

"Fernanda. Para José Antonio para que les ponga el texto, y se los da a Puente, para la imprenta. Gracias. Ignacio"

L'ALTRA CARA DELS PROGRAMES DE MÀ

dedicades a l'exhibició cinematogràfica i els seus criteris de programació.

Per als interessats pel disseny constitueixen una oportunitat de conèixer els artistes gràfics especialitzats en el cartellisme cinematogràfic (i per extensió en els programes de mà, perquè a partir del cinema silent la majoria dels programes de mà són cartells de cinema de format reduït) i l'evolució dels moviments estètics que han condicionat i influït en la seva obra.

I per als especialistes en tècniques publicitàries i de comunicació la possibilitat d'estudiar els sistemes de persuasió emprats en els transcurs dels anys, per atreure l'atenció dels potencials espectadors de cinema.

Els programes de mà són, en definitiva, els actívadors de la nostra memòria cinematogràfica i els dipositaris d'uns continguts dels quals se'n desprèn una vasta informació sobre *el que anunciaven i com ho anunciaven*.

Però a més a més, sovint, els textos inserits en el dors transcendien la crònica cinematogràfica per a oferir-nos informacions reveladores de les

circumstàncies històriques, socio-polítiques i culturals del moment. Es tracta, en la majoria del casos, de notes breus, quasi d'apunts a peu de pàgina, però que, amb la perspectiva del temps, han adquirit un valor testimonial inqüestionable.

La realització dels programes de mà corria a càrrec de les productores i/o distribuïdores (amb l'excepció d'algunes sales de ciutats importants que editaven els seus propis programes) i deixaven en blanc l'espai de l'anvers, perquè cada empresari hi pogués imprimir la seva pròpia publicitat. Generalment, en aquesta altra cara hi figurava el contingut de la programació, amb algunes frases publicitàries al·lusives als films a projectar extretes del *press book*, dies i horaris de les sessions i ... notes addicionals. En aquest darrer apartat és on s'hi incloïen els textos extracinematogràfics que avui permeten una lectura fidedigna d'algunes realitats pretèrites.

Un bona mostra la podem trobar -com es pot veure tot seguit- en els continguts dels programes de la postguerra espanyola, amb una gran varietat de temes que conflueixen en la descripció d'aquella etapa històrica.

Les festes de caire polític instaurades pel nou règim:

- "Fiesta de la Liberación"
- "Fiesta de la Victoria"
- "Fiesta de la Unificación"

Temps de precarietats: les restriccions elèctriques:

- "La sesión de domingo tarde empezará a las 3,30 con fluido propio"
- "Fluido propio en días de restricción"

El pauperisme existent al país:

- "Suscribiendo una FICHA AZUL de AUXILIO SOCIAL, lleváis alegría y cultura al último rincón de España"
- "El importe integro de las recaudaciones de estos días será entregado al ASILO DE ANCIANOS DESEMPARADOS DE JACA, que tanto necesita para atender a sus ancianitos, especialmente en los crudos meses de invierno"
- "A beneficio de la suscripción "Pro-Navidad del Necesitado"

La influència del nacionalcatolicisme:

- "La Sesión de la tarde, terminará a la hora oportuna para presenciar la Procesión"
- "Sesión privada en obsequio a las Instituciones Católicas"

El tipus de "glamour" que presidia les estrenes solemnes:

- "Gran sesión de gala con asistencia de las autoridades"
- "La excepcional película que inauguró en gran gala y con asistencia de la esposa del Caudillo, el reformado Cine Avenida, de Madrid".

Però això no és tot, perquè un viatge per la cara "b" dels programes de mà ens permet descobrir un territori molt més ampli, pròdig en temes de la més diversa condició. Cenyint-nos estrictament en la publicitat dels films, apareixen textos ine-

fables, involuntàriament divertits però no necessàriament innocus. Vegem, a continuació, a tall d'exemple, una mostra d'algunes frases publicitàries, seguides del títol del film al qual fan referència.

Publicitat esdevinguda propaganda:

- "¡El ejército salva a la nación del peligro anarquista!" (Emisora Secreta L.B. 17, Viktor Tourjanski, Alemanya, 1938)
- "Del Moscú tenebroso i furibundo, parten en lamentable irradiación, los fatídicos tentáculos (...) cuya terrorífica actuación rebosa los límites de la U.R.S.S." (Terror G.P.U., Karl Ritter. Alemanya, 1942)

L'exaltació dels mites del franquisme:

- "Los bravos legionarios conmueven nuevamente a los españoles con esta grandiosa joya cinema-

togràfica (...) Ratazos agridulces de la vida legionaria enhebradas con viriles contingencias (...) Una película que tiene en su textura dramática, aires de gesta y sabor heroico" (*¡A mí la legión!*, Juan de Orduña, Espanya, 1942)

Prohibit pensar:

"*Nada de psicología... SOLO ACCIÓN*". (*Bascomb El Zurdo*, S. Sylvan Simon, USA 1946)

Publicitat "self service":

"*Los elogios y frases publicitarias a este film, dejamos que sea el respetable público quien se los adjudique* (*Vida de mi vida*, David Miller, USA, 1950)

Publicitat d'inspiració majestàtica:

"*Es la más extraordinaria empresa que en España se realizó por persona que Rey no fuere* (*El Cid*, Anthony Mann, USA, 1961)

Biopic o cinema de aventures?:

"*Luchas, escaramuzas callejeras, en las que aquel genio turbulento se jugó la vida...*" (*Gaudí*, Josep M. Argemí, Espanya 1960)

Publicitat agosarada en opinions estratègic-militars:

"*¡La demostración de que GIBRALTAR, ALEJANDRIA Y MALTA son inservibles como bases militares*" (*alarma en la flota*, Duilio Coletti, Itàlia, 1952)

Publicitat quasi feminista:

"*El film que demuestra que la mujer es casi* (el subratllat és afegit) *más inteligente que el hombre*" (*las mujeres no son ángeles*, Willi Forst, Alemanya, 1943).

I ja en un altre terreny, què dir d'aquest avís del CINEMA ESPAÑA, de Muchamiel: "*Los niños que no sean de pecho pagarán su entrada*". O del CINE GAY, de Llinars del Vallès, una sala amb una denominació que potser avui es prestaria a malentesos.

En fi, aquest és un tema que dona per molt i mereix ser desenvolupat més àmpliament, superant les limitacions pròpies d'aquest article, imposades per raons d'espai. A cada número de la revista es publicaran diversos programes (dels que es reproduiran les dues cares) acompanyats dels textos explicatius corresponents. La instauració d'aquest nou apartat permetrà aprofundir indefinidament en el tema, que restarà en situació d'estudi i recerca permanent.

El present article es pot considerar, doncs, com el text introductor d'aquesta nova secció, que s'inaugura, simbòlicament, amb la pàgina que segueix a continuació.

Inauguració a la que tots els lectors hi són tots convidats!

¹ LOS PROGRAMAS DE MANO EN ESPAÑA. Francisco Baena. Edició de l'autor, Barcelona 1994

Precisament a l'anterior número d'aquesta revista, a la secció Ressenyes bibliogràfiques, Jordina Medalla traçava una semblança de Francisco Baena i relacionava els seus llibres que s'han publicat. Baena és una autoritat inqüestionable en la temàtica dels cartells i dels programes de mà de cinema.

área visual
anys
5/50
números
la revista profesional
de continguts i
tecnologia audiovisual

PAULETTE GODDARD
 JAMES STEWART
 1er PREMIO DE INTERPRETACIÓN DE LA ACADEMIA EN 1941
 CHARLES WINNINGER
 HORACE HEIDT Y SU ORQUESTA

PRESENTA
El arca de ORO

CINE POMPEYA
 Empresa Mañés BENETUSER

Jueves 31 de Agosto, Viernes 1, Sábado 2 y Domingo 3 de Septiembre

GRAN ACONTECIMIENTO CINEMATOGRAFICO

Noticiero NO-DO 76

EL ARCA DE ORO
 Deliciosa comedia musical
 REPOSICION DE HONOR del éxito de todos los tiempos,
REBECA
 (COPIA NUEVA)

Este salón estará perfumado - Magnífica ventilación y excelente temperatura
 Imp. M. PAU, C/ero, 14 - Valencia

EMOCIONANTE CONTINUACION DE "FORJA DE HOMBRES"

Spencer TRACY
 Mickey ROONEY

en
LA Ciudad DE LOS muchachos

CON BOBS WATSON LARRY NUNN
 Metro Goldwyn Mayer
 Director: NORMAN TAUROG

Més enllà de la realitat

Als anys quaranta, moltes sales de cinema estaven dotades d'un confort i d'unes comoditats que sobrepassaven la precària realitat en la que vivia la majoria dels espectadors que les freqüentaven

La immersió en el món de la ficció s'iniciava, doncs, abans que s'il·luminés la pantalla, en accedir el públic a aquells locals:

*"Este salón estará perfumado
 Magnífica ventilación y excelente temperatura
 Funcionará la calefacción
 Servicio de guardarropa"*

CINEMA LA RAMBLA

MARTES, Festividad de San Esteban
 Jueves, Sábado y Domingo

CINEMA TEATRO PRINCIPAL

Martes, Sábado y Domingo

SEMANA DEL 26 AL 31 DICIEMBRE. 1944

Mejor y más emocionante que FORJA DE HOMBRES, es la continuación de aquella película

La ciudad de los muchachos

que narra nuevos episodios de la vida del reverendo Padre Flanagan en pro de la infancia descañada y pobre. SPENCER TRACY y MICKEY ROONEY, cuyos papeles respectivos obtuvieron Primer premio y Mención de la Academia de Hollywood, superen todas sus interpretaciones.

Conjuntamente, ESTRENO de la última creación de MIGUEL LIGERO

MACARENA

Una divertida producción nacional

Noticiero NO-DO :: Garabatos ALADY

Funcionará la calefacción Servicio de guardarropa

IMP. J. VENTURA

(REAL) ¡AUTENTICA!
 ¡UN MILLAR DE MACHETES A SUS ESPALDAS!
 ¡UN MILLAR DE SOLDADOS A SUS ORDENES!

Rendición... ¡JAMÁS!

del Marqués del Turco DONATO BLACKBURN
 con KEITH ANDES SUSAN CABOT
 PRIMER PREMIO PARALUMAN
 CON MILÉS DE ESTRENO
 Director JOHN BARNWELL

UNA PRODUCCION ALLIED ARTISTS

Teatro del LICEO

~~PREMIER~~

Próximo ESTRENO APTO todos los públicos

La más gigantesca e impresionante película de aventuras y de guerra.

RENDICIÓN... ¡JAMÁS!

La más brutal y despiadada de las guerras, la de guerrillas, con los cazadores de cabezas, en el más salvaje rincón de las Filipinas.

Presentando por primera vez a la famosísima estrella filipina PARALUMAN.

En seguida, la más grandiosa película de aventuras en la selva

HARRY BLACK Y EL TIGRE

Imprenta de Almaraz - Salamanca

Estranys criteris de qualificació

Una pel·lícula autoritzada en primera instància per a majors de 16 anys és considerada posteriorment com a apta per a tots els públics.

Temàtica del film: "la más brutal y despiadada de las guerras, la de guerrillas, con los cazadores de cabezas, en el más salvaje rincón de las Filipinas"

Els nostres cineastes: Antoni Martí Gich

Nascut a Barcelona l'any 1947, va estudiar Publicitat a l'Escola Massana des de l'any 1966 fins al 1972. La seva activitat cinematogràfica va començar dins del cinema independent, amb el rodatge d'una vintena de films entre 1969 i 1980, alguns dels quals han tingut molta difusió a través dels canals paral·lels.

A partir de 1977 comença a professionalitzar-se. Del 1979 al 1983 imparteix classes de cinema en el Centre d'Ensenyament de la Imatge (CEI) i l'Escola Massana de Barcelona, a l'Institut d'Ensenyament de la Bisbal i a les escoles de Girona: Bruguera, Carme Auguet, Font de la Pólvora, Vila-Roja i d'altres.

També ha col·laborat en més de 50 reportatges pel programa COMARQUES de TVE-circuit català-, i en la sèrie POBLES CATALUNYA de TV3 i l'ICC.

Des de l'any 84, juntament amb altra gent, crea la productora de vídeo VIDEO PLAY SERVEIS, des d'on es realitzen vídeos industrials i culturals. I també han realitzat més de 50 vídeos de producció pròpia de temes diferents: història, cultura, ensenyament, festes populars i medi-ambient.

Antoni Martí en una foto de rodatge d'*Una nit a Casablanca*, 1986

CINEMA INDEPENDENT 8 mm i súper 8

1969

RETRATO DE UNA JUVENTUD, curtmetrage, ficció, sobre la delinqüència juvenil.

1972

INSTANT CITY curtmetrage, documental-experi-

mental sobre el Congrés Internacional de Diseny Industrial d'Eivissa -FAD.

EXOFÒRMIA-ENDOFÒRMIA, curtmetrage, documental-experimental per a l'Escola Massana-Graphispak.

TERRA GRISA, curtmetrage, documental-experimental.

1973

SPATZZATURA, curtmetrage, documental sobre l'acumulació d'escombraries, per encàrrec de la Triennale de Milà.

SENS PECAT FOU CONCEBUDA, migmetrage, documental sobre els darrers pastors transhumants castellans.

1974

BLANC AND WHITE, curtmetrage, documental sobre l'Albufera de Menorca.

LLUÍS LLACH EN DIRECTE, migmetrage, documental.

1975

IMATGES, curtmetrage, documental-experimental, sobre el caos urbà.

EL PALLASSO ESPANYAT, migmetrage, basat en la novel·la de Llorenç Capellà que narra el captiveri d'un pres republicà en el penal d'Alcalá de Henares.

1976

L'ARAN, L'ARAN, migmetrage, rodatge des de 1973, documental sobre la Val D'Aran.

L'AVUI, ABRIL 76, curtmetrage, documental sobre la sortida del diari Avui.

GREC 76, migmetrage, documental sobre la primera campanya teatral a Barcelona.

1977

SUPERTOT, migmetrage, adaptació de l'obra de J.M.Benet i Jornet del mite del superhome amb U DE CUC TEATRE. Primer premi Festival de Calvià (Mallorca).

SOM UNA NACIÓ!, curtmetrage, documental de

les eleccions del 15-J, l'obertura del Parlament i l'11 setembre.

HIC DIGITUR DEI, llargmetratge, ficció, esperpèntico-musical sobre els darrers temps del franquisme. Guió: Quim Monzó i Roser Fradera; música: Quim Sota; actors: Rosa Novell, Pep-Maur Serra, Xabier Elorriaga, Maruja Torres, Montserrat Carulla, Alfred Luchetti, Nadala Batis-ta, Miquel Cors.

1979

INDEPENDENTZIA!, migmetrage, documental sobre el País Basc. Primer premi Biennal de Palafrugell.

1980

CONTES DE LA VORA DEL FOC, llargmetratge, ficció, adaptació de contes i rondalles tradicionals, interpretat pel grup de teatre U DE CUC.

CINEMA PROFESSIONAL 16 mm. i 35 mm.

1977

L'ATUR, noticiari de l'Institut de Cinema Català.

1981

DIADA NACIONAL DE CATALUNYA, noticiari de l'Institut de Cinema Català.

1982

LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA, noticiari de l'Institut de Cinema Català.

BAIX EMPORDÀ, BAGES, BAIX EBRE, ALT PENEDÈS, ALT CAMP, PALLARS SOBIRA, migmetrages, documentals de la sèrie COMARQUES DE CATALUNYA, del 1982-1984.

1983

UNDERWORLD, curtmetratge, ficció. Guió: Quim Monzó. Premi *Especial calidad*, Ministerio de Cultura.

1986

UNA NIT A CASA BLANCA, llargmetratge, ficció, road-movie des de la Costa Brava fins al Delta de l'Ebre. Actors: Emma Vilarasau i Carles Pongiluppi

VIDEOGRAFIA

1987

EL TREN PETIT 1887-1956 (50') documental sobre la història del primer tren de via estreta de Catalunya. Primer premi Vídeo Etnogràfic Festival d'Estavar.

1988

DIARI D'UNA TRANSHUMÀNCIA (30'), documental sobre els pastors transhumants catalans.

Menció especial del jurat del IV Certamen de Cinema i Vídeo Etnològic de les comunitats autònomes.

1989

INFORME PER A UNA ACADEMIA (47'), escenificació del monòleg de Kafka, la transformació d'un simi en home. Interpretat pel TALLERET DE SALT.

MENÚ (76'), al voltant d'un taulell, l'atzar i el desordre s'acaben convertint en els únics governadors. Interpretat per ZENIT TEATRE.

MILES GLORIOSUS (71'), l'obra de Plaute amb moviment, música i danses, interpretat per U DE CUC TEATRE.

VARIETATS DE CIRC (53'), espectacle popular del món del circ i del teatre. Interpretat per EL PETIT CIRC DE CARRER.

1990

EL METGE PER FORÇA (73'), una malaltia imaginària i un metge que no sap on és el cor. Interpretat pel TALLERET DE SALT.

EL PRÍncep DE DINAMARCA (68'), basada en l'obra de Tortsen Lester, que va imaginar-se el Hamlet quan era petit.

EL RETORN DE NÈMESI? (13'), documental sobre l'equilibri ecològic a les Illes Medes. Primer premi del Tercer Certamen Internacional Casa de las Ciencias de la Coruña, i a la millor realització videogràfica atorgat per la Generalitat de Catalunya.

1991

EL DELTA DE L'EBRE (30'), documental sobre la vida vegetal, animal i humana al Delta.

1992

MEMÒRIA D'UN PAISATGE (30'), documental reflexió sobre l'ordenació del territori.

1993

EL DESPERTAR DE L'ÓS (10'), reportatge de la festa del Carnaval de l'Òs a Prats de Molló.

EL FÒSSIL VIVENT - col·lecció Home i Paisatge 1, (18'), documental sobre un crustaci que viu des de fa 200 milions d'anys. Finalista en el VI Certamen Casa de Las Ciencias de la Coruña. Diploma d'Honor en la VI Bienal de Cine y Vídeo Científico Español de la Universidad de Zaragoza. Segon premi apartat investigació en el I Certamen de Vídeo sobre Medio Ambiente de ICONA, Naturama.

1994

METEORS (13'), documental didàctic sobre la meteorologia. Premi el millor vídeo Es colar del

DIGITAL VIDEO PRODUCCION, S.L.

*També col·labora i participa
amb la recerca i recuperació
del patrimoni cinematogràfic*

PRODUCCIÓ I DISTRIBUCIÓ DE CONTINGUTS AUDIOVISUALS

**DOCUMENTALS- REPORTATGES - TV MOVIES - INDUSTRIALS
PUBLICITARIS - ARXIVS D'IMATGES**

LABORATORI DE DUPLICACIÓ INDUSTRIAL VIDEO - DVD - CD

**ASSESSOREM A ESTAMENTS PÚBLICS, PRIVATS I A
PARTICULARS AMB LA CREACIÓ D'ARXIVS VIDEOGRÀFICS
I CINEMATOGRAFICS**

C/. Sant Pere 15, 1era.

17310 - Lloret de Mar

www.divip.com

Telf. 972 36 06 01

Fax. 972 36 20 62

e-mail: dvp@divip.com

Departament d'Ensenyament i el Programa de Mitjans Audiovisuals (PEMAV).

EL COLOR DE LES CENDRES - col·lecció Home i Paisatge 2, (25'), documental sobre el bosc mediterrani.

1995

PERE COMELLAS - UN PIONER EMPORDANÈS, (22'), documental sobre el primer cineasta empordanès. Primer premi en el VIII Festival de Cine i Vídeo de Girona, apartat documental.

COSTA BRAVA 1950-1969 FRÀGIL (22'), muntatge d'imatges antigues.

1996

ESTIMATS TERRÍCOLES (13'), documental didàctic sobre la relació dels éssers vius, vist per un extraterrestre.

MUSEU DARRERA ELS MURS (28'), documental, un grup d'arqueòlegs de la Universitat de Girona van a la recerca de la història del poble saharauí i travessen l'*hamada*, un dels deserts més àrids del planeta i veiem la seva gent viu exiliada.

MAR DE VINYES (30'), documental sobre la història de la vinya.

PRESONERS DEL GRAN REI - col·lecció Home i Paisatge 3, (25'), documental sobre la relació de l'home i els animals. Menció en el concurs *ACIERS (Art et Culture dans l'Industrie et la Recherche Scientifique)* de Font-romeu.

1997

TERRA DE FOC I DE VERD - col·lecció Home i Paisatge 4, (25'), documental sobre la geologia.

PLAISATGES LA MIRADA DE JOSEP PLA (45'), documental inspirat en textos de J. Pla.

EL CALIU DE LA MEMÒRIA (25'), documental sobre el vell ofici de carboner.

1998

LA NIT DELS DINOSAURES (60'), reportatge del concert dels 30 anys del GRUP DE FOLK.

1999

CATALUNYA, CANTA, BALLA I TREBALLA (30'), documental, calendari de festes i treballs.

2000

ELS NUSOS DEL TERRITORI - col·lecció Home i Paisatge 5, (25'), documental sobre la necessitat de crear l'agenda 21 local.

2001

PANDORA, QUAN AVA GARDNER SEDUÍ

GIRONA (20') documental sobre el rodatge de PANDORA.

ANÒNIMS DEL SEGLE XX (55'), documental, 26 homes i dones evocuen el segle XX, l'escola, el treball, la guerra, l'amor, la immigració.

HOMES DE FUM 1ª PART (30'), reportatge a Suècia de l'intercanvi de carboners de Catalunya i de Suècia.

2002

LA SANG DE LA TERRA - col·lecció Home i Paisatge 6, (25'), documental sobre el recurs més preuat, l'aigua.

GIRONA, LA MIRADA AL SEGLE XX (55'), documental fet amb material d'arxiu.

HOMES DE FUM 2ª PART (30'), reportatge a Catalunya de l'intercanvi de carboners de Catalunya i de Suècia.

2003

DUES AMIGUES (14'), ficció, dues companyes d'institut es troben 20 anys després al tren, camí de Portbou. Premi Interpretació en el XV Festival de Cine i Vídeo de Girona.

ELS LÍMITS DE LA COSTA BRAVA (56'), documental, reflexió seriosa i contundent sobre cap on ha d'anar en el futur aquest territori tan admirat i maltractat alhora.

2004

MIRALLS DE NEPTÚ (25'), documental, les àrees litorals apleguen bona part dels conflictes que es deriven del consum de recursos i l'alteració de l'entorn natural.

números publicats

número 1 - 1997
La veu dels mestres
EXHAURIT

número 2 - 1997
Les associacions de cinema
EXHAURIT

número 3 - 1997
Orígens del cinema

número 4 - 1998
Campanya de recuperació de la Filmoteca

número 5 - 1998
Especial Guerra Civil i cinema
EXHAURIT

número 6 - 1998
Cinema pornogràfic antic

número 7 - 1999
Especial Cinema no professional - Cinema amateur

número 8 - 1999
El cinema reflex de frustracions sexuals

número 9 - 2000
Especial segundo de Chomón

número 10 - 2000
Una mirada al futur

número 11 - 2001
Artifugios para fascinar

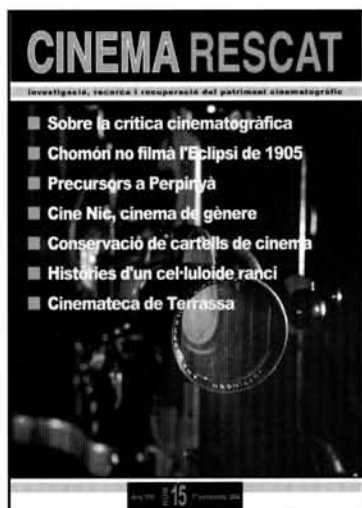
número 12 - 2001
Especial Germandat del Cinema

número 13 - 2002
Televisió i patrimoni cinematogràfic

número 14 - 2003
La nissaga dels Napoleon
Soldados de Salamina
Cinemes perduts a Terrassa
Crònica d'una recerca a Granollers

número 15 - 2004
Sobre la crítica cinematogràfica
Chomón no filmà l'Eclipsi de 1905
Precursors a Perpinyà
Cine Nic, cinema de gènere
Conservació de cartells de cinema
Històries d'un cel·luloide ranci
Cinemateca de Terrassa

Números endarrerits i Subscripcions:
CINEMA RESCAT
Isaac Albéniz, 28 08017 Barcelona
Tel. 636 16 69 12
revista@cinemarescat.com

Preu de subscripció anual (2 números) 12,00 €

Preu de cada exemplar endarrerit: 6,00 € + despeses d'enviament

Infància, cinema i delinqüència

Novament, l'Arxiu General de l'Administració d'Alcalà d'Henares, ens ofereix interessants documents com el que aquí publiquem literalment, respectant l'estil i la sintaxi originals.

En aquesta ocasió és tracta d'un informe del vice-president del Ministerio de Justicia, Mariano Puigdollers, del 10 de desembre de 1939, pronunciant-se sobre el perill que pressuposa l'assistència dels menors a les sales cinematogràfiques, considerant-les responsables de la delinqüència juvenil. Està adreçat al Ministerio del Interior, amb el número d'entrada de registre 2354, 5 de febrer de 1940.

Coinciden las opiniones más autorizadas en calificar de inadecuado y perjudicial para los niños el espectáculo cinematográfico. Los médicos especialistas han señalado el daño siempre grande y en algunos casos irreparable, que el cine produce en el débil y fácilmente excitable organismo infantil, principalmente en el órgano visual y en el sistema nervioso.

En cuanto a la parte más elevada y noble del individuo, en sus ideas y sentimientos determinados por hechos, conceptos, impresiones, juicios e imágenes que van formando en el niño lo que ha de ser el carácter distintivo de su personalidad, resulta el cine francamente deseducador. En la mayoría de los casos el cine sólo procura el placer de los sentidos ya que por razón de su propia naturaleza es más apto para provocar sensaciones, que sentimientos, siéndole más fácil por serle más propio, suscitar reacciones primarias, que ideas reflexivas.

Únase a esto la falta de criterio moral en gran parte de sus elementos productores, y el extraordinario poder de sugestión que ejerce sobre los espectadores más aún en edad en que la imaginación y el espíritu de imitación son factores preponderantes, y fácilmente se deducirá el estrago que en los niños produce este espectáculo.

Por eso los Gobiernos de todos los países cultos, han dictado leyes encaminadas a evitar en lo posible este grave mal que hiere a la sociedad dañando el vivero de las nuevas generaciones.

También el Gobierno de España ha abordado el problema, tratando de

resolverlo por medio de las disposiciones contenidas en los artº 41-47 y 48 del Capítulo III del vigente Reglamento de Policía de Espectáculos Públicos.

En concordancia con los artículos mencionados, el reciente Decreto del Ministerio del Interior de fecha 2 de noviembre de 1938, reorganizando la Censura cinematográfica, en su artº 7º previene que "Los dictámenes de la censura podrán ser aprobatorios o prohibitivos, total o parcialmente absoluta o relativamente, limitando en este caso la aprobación o la prohibición a público de determinadas condiciones señaladamente la edad".

La experiencia sin embargo ha demostrado con la fuerza irrefutable de los hechos, que aquellas disposiciones del Reglamento de Policía de espectáculos, no son suficientes para librar a nuestra infancia del daño que se propone evitar; y que es necesario modificar alguna de dichas disposiciones reglamentarias, y recomendar a las autoridades el más exacto cumplimiento de lo dispuesto a esta materia, si la orden transcrita referente a la Censura cinematográfica ha de ser eficaz en su aplicación.

Los informes de los Tribunales Tutelares de Menores, contestando a la Circular del Consejo Superior sobre la influencia del cinematógrafo en la delincuencia infantil, son tan concluyentes que no permiten albergar duda alguna sobre el particular.

Según dichos informes puede graduarse en tres categorías la influencia del cine en los menores a quienes había que extender la acción tutelar de nuestros Tribunales:

Roberto Cobo, com EL JAIBO, a *Los Olvidados*, Luis Buñuel, 1950

JOSELITO, primer nen prodigi de la cançó i el cinema espanyol franquista

1ª Categoría: ASIDUOS ESPECTADORES = en un 90% cifra el Tribunal de Granada los informes de menores en que consta su asistencia frecuente al cine. El Tribunal de Zaragoza dice: "Todos los pequeños rateros que viven en el ambiente urbano son aficionados al cine y asiduos concurrentes a los salones cinematográficos. Sin excepción en todo caso una parte de la cantidad hurtada va a parar a la taquilla del salón de las películas".

2ª Categoría: Aquellos en quienes constituye un VERDADERO VICIO la inmoderada frecuencia de su asistencia a las salas de proyecciones cinematográficas. Para el Tribunal de Sevilla llegan estos al 50 %. Según el Tribunal de San Sebastián un 24 % de los enjuiciados confesaron que las raterías por ellos cometidas tuvieron por objeto proporcionarse dinero para ir al cine.

3ª Categoría: Casos en los que el Cine ha ejercido positiva INFLUENCIA PERNICIOSA DETERMINANTE. Un 3 % registra el Tribunal de Vitoria; 5 % el de Sevilla; 60 % el de Granada que impresionado sin duda por tan elevado porcentaje dirigió a la superioridad en agosto último por medio del Gobernador Civil la instancia de que se prohíba la asistencia al cine a los menores de 16 años. El Tribunal de Pamplona dice textualmente que "en todo momento se ha podido constatar la ENORME INFLUENCIA del cinematógrafo en los actos delictivos de los menores" y el de Bilbao distingue los menores que se hallaban en libertad vigilada intensa o internados en establecimientos benéficos a los que asigna un 62,33 % por influencias de cine de los internados en el Reformatorio de Amurrio (Bilbao) entre quienes los influenciados perniciosamente por el cine alcanzan la cifra de 89,06 %.

Siendo tan evidente como aparece de los expresados datos estadísticos, la relación de causa a efecto por influencia perniciosa comprobada del cine en la delincuencia infantil era lógico y así ha ocurrido, que los Tribunales Tutelares de Menores han llevado repetidas veces la preocupación que en ellos suscitaba este problema, a sus reuniones y asambleas, dedicándole atención preferente en sus estudios y acordando terminantes conclusiones. Son de especial interés a este respecto la PONENCIA SOBRE SERVICIOS ESTADÍSTICOS aprobada por la 9ª Conferencia de Tribunales Vasco-Navarros y la ponencia y conclusiones del Presidente del Tribunal de Zaragoza sobre EL ARTº 848 DEL CÓDIGO PENAL Y LA ASISTENCIA DE LOS MENORES AL CINE aprobadas por aclamación en la Asamblea Territorial de los Tribunales Tutelares de Aragón y Rioja, celebrada en enero de 1931.

En consideración a lo expuesto, el Consejo Superior de Protección de Menores eleva al Excmo. Sr. Ministro de Justicia por si éste tiene a bien transmitirla al Excmo. Sr. Ministro de la Gobernación la siguiente proposición:

1º.- Que se estimule el celo de los Excmos. Sres. Gobernadores Civiles para que con rigor exijan la estricta observancia de lo dispuesto en el artº 41 del vigente Reglamento de Policía de Espectáculos públicos, y de cuantas disposiciones haya dictado o dicte en el porvenir el Poder público para reglamentar la asistencia de los menores al cine.

En la realización de este cometido la Autoridad utilizará la información y asistencia de aquellas personas o entidades que habiendo dedicado sus actividades a la salvaguarda de los menores y cuidado de los intereses morales de la infancia como las Juntas Provinciales de Protección de Menores, Juntas Provinciales de Enseñanza y Consejos Escolares, el Párroco del lugar o demarcación correspondiente y las Asociaciones católicas de Padres de Familia, representan una incorporación de la Sociedad a este servicio o función del Estado.

2º.- La modificación del los artº 47 y 48 del expresado Reglamento de Policía en los siguientes términos:

Artículo 47.- Queda terminantemente prohibida a los menores de 16 años la entrada en los locales de espectáculo público cinematográfico y en los llamados de Variedades.

Queda también prohibida la entrada durante las representaciones nocturnas en todo local de espectáculos públicos a los menores de 16 años que no vayan acompañados por alguna persona de mayor edad.

La debida responsabilidad será exigida a la empresa del espectáculo en cuyo local se hubiese facilitado indebidamente la entrada al menor.

Artículo 48.- Podrá autorizarse a las empresas para dedicar secciones exclusivamente cinematográficas diurnas para los niños en las cuales se exhiban únicamente aquellas películas que la censura Oficial haya calificado aptas para los niños.

3º.- Los ministerios de la Gobernación y de Justicia concertarán la forma de adaptar esta proposición a las normas jurídicas vigentes en esta materia.

Vitoria 10 de diciembre de 1939
III Año Triunfal.
El Vicepresidente Mariano Puigdollers
rubricado.

Novetats DVD

FERNANDO MURGA

Aquí us oferim una selecció del més interessant que es pot adquirir en DVD:

De Marcel Carné, **LES ENFANTS DU PARADIS**, (1945).

De Luis Buñuel (època mexicana), **GRAN CASINO** (1947), **LA FIÈVRE MONTE À EL PAO** (1959) i **LA JOVEN** (1960)

D'Alfred Hitchcock, Suevia film presenta una col·lecció completíssima de la seva etapa anglesa.

De Michelangelo Antonioni, **L'AVVENTURA** (1959), **LA NOTTE** (1960) i **L'ECLISSE**, (1962)

De William Dieterle, **BLOCK-ADE** (1938), que transcorre durant la guerra Civil espanyola

De John Ford, **THE LONG VOYAGE HOME** (1941), **THREE GODFATHERS** (1948) i **MOGAMBO**(1953)

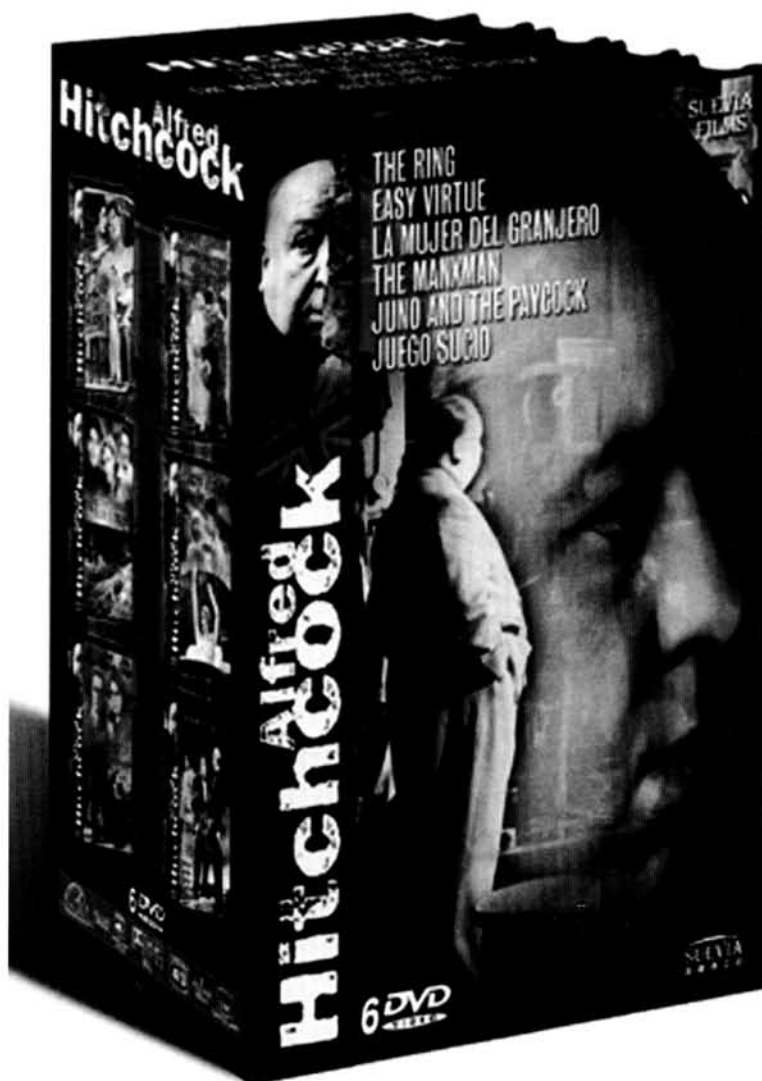
D'Anthony Man, **THE GREAT FLAMARION** (1945)

De Chester Erskine, **CALL IT MURDE** (1934)

De Fritz Lang, **CLASH BY NIGHT** (1952)

De Michael Curtiz, **NIGHT AND DAY** (1946)

I de F.W. Murnau, **SUNSHINE** (1927)

NOVETATS

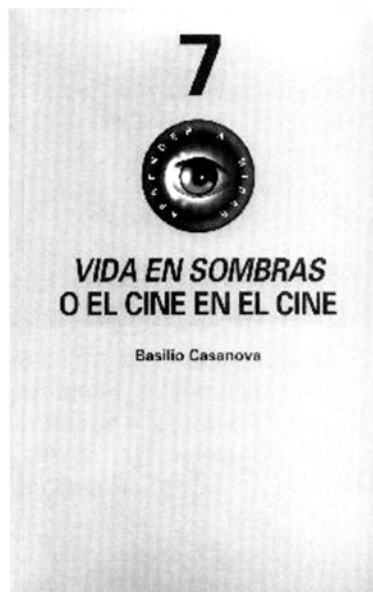
Ressenyes bibliogràfiques

ALBERT PONS MARTÍNEZ

VIDA EN SOMBRAS O EL CINE DENTRO DEL CINE

BASILIO CASANOVA

Caja España. Obra Social. 2003

Sense cap mena de dubte, sempre que es parli de *Vida en sombras* del sabadellenc Llorenç Llobet Gracia, s'estarà establint una certa relació reivindicativa i d'alarma entre el film i el concepte de patrimoni cinematogràfic, ja que el film es va estrenar l'any 1948, i al no tenir massa públic, ni massa projeccions, es va convertir en una peça per l'oblit. Així, aquest text filmic, romanàdrà aproximadament dues dècades sota silenci, fins que el 1973 es projecta en el Cine Club de Sabadell, amb la presència del mateix director. En aquella projecció, l'historiador Ferran Alberich queda impressionat i rescata *Vida en sombras* del silenci en que es trobava, iniciant una restauració que finalitzaria el 1983.

El mateix 1983 va servir perquè Alberich, Joan Blanquer, Joan Bosch, Jose Luis Castro

de Paz i J. Francesc Lasa iniciessin els escrits sobre el film i, amb el pas del temps, González Requena i Sanchez Salas s'hi uniran, amb varis articles. Així, va anar arribant a més cinèfils, i l'única pel·lícula del sabadellenc es va convertir en una vertadera joia del cinema espanyol. Un film avançat en el temps, que estableix una estructura de guió i una interpretació que converteix el discurs filmic en un pas per la historia del cinema i una oda al cinematògraf.

Tot i aquesta lleu reposició, som molts els que creiem que encara es un film a reivindicar. I, precisament per aquest motiu cal subratllar *Vida en sombras o el cine en el cine*, ja que des de 1998 ningú no havia escrit res tan detallat com ho fa en aquest volum Basilio Casanova.

Vida en sombras o el cine en el cine, es el setè llibre de la col·lecció *Aprender a mirar* que du a terme Caja España Obra social. Una col·lecció amb uns objectius interessants, però amb poca producció i accessibilitat (el número sis es va editar el 2000). Un encert de la col·lecció és la incorporació d'un VHS amb el film tractat en l'estudi.

Basilio Casanova Varela (doctor en filosofia, professor de primària i autor d'alguns articles com "*Jumanji, el grado cero de la aventura*", "*Vida en sombras: el eclipse del sujeto*" i "*La firma en el cine*") va desenvolupar la tesis doctoral, per a la Universitat Nacional d'Educació a Distància, titulada "*Circulación y eclipse del sujeto en Vida en sombras de Llobet Gracia*", que el conduí a escriure el present volum.

Aquesta tesi va estar dirigida pel mateix Jesús González Requena a qui dóna la sensació que Casanova li deu el present estudi.

El llibre abandona el to historiogràfic i sociològic per endinsar-se en el desglossament del film, a través d'una mirada molt mimètica i analítica amb el film. L'anàlisi, arranca amb una insuficient introducció del context històric del film, tot i que al llarg de l'anàlisi, Casanova, centra l'interès en els significats i els recursos estilístics, així com en les possibles connexions amb altres autors, a través de temàtiques.

Després explicar la sinopsi de pel·lícula, punt que discuteixo, ja que es fa avorrit i no deixa de ser una transposició de codis mal feta, en les següents pàgines l'analitza escena per escena, subratllant els termes més interessants i aportant certes reflexions. Aquest procediment es va repetint en el transcurs del llibre fins que s'analitza l'última escena del film, que a la vegada coincideix amb la fi de la seva obra. Tot i que introdueix un annex amb fotografies del rodatge del film, cedides per la filmoteca espanyola.

Així, es converteix en un llibre mimètic però detallat, d'on sorgirà un estudi únic fins a l'actualitat. Molt complet, però sovint poc profund..

Val a dir que Casanova deixa constància de molts elements que fins ara ningú havia desenvolupat, ni descobert. A la vegada, el seu treball porta intrínsec un sentiment de passió pel cinema i una gran voluntat de deixar informació escrita; que si no fos per per-

sones com ell no formarien part de l'herència històrica o passarien a l'oblit.

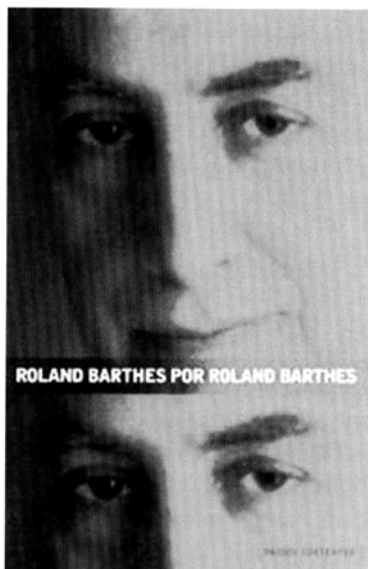
Pel desenvolupament del llibre Casanova realitza una intensa investigació que està present a cada pàgina, tot i que, en moltes ocasions pugui abusar de les cites i caigui en la fal·làcia *ad hominem*, cosa la qual no es gens positiu des del punt de vista del lector, ja que sembla un treball que pretén ser objectiu però de tant en tant aporta massa elements de subjectivisme.

En definitiva, un llibre recomanable pels amants del film, ja que estan convidats per part de l'autor a reflexionar i reviu les belles metàfores de Llobet Gracia. Tot i que encara queden molts elements a destapar sobre la gran *Vida en ombres*.

ROLAND BARTHES POR ROLAND BARTHES

ROLAND BARTHES

Paidós Contextos. 2004

Aquest és l'últim llibre del gran escriptor francès Roland Barthes, que aporta un canvi d'òrbita en la seva trajectòria bibliogràfica com a teòric i autor.

Des dels anys 60, Barthes, ha esdevingut un dels escriptors més trencadors, innovadors i originals de les últimes dècades. Els seus estudis han aportat moltes reflexions sense les quals no podríem definir, ni matisar, amb la solidesa que ho fem ara, en camps com la semiòtica, la moda i el cinema. A la vegada posseeix la virtut d'introduir certs elements de la dramàtica en els seus escrits teòrics, convertint reflexions en camins d'inducció i d'autoreflexió.

En la bibliografia de Barthes trobem excel·lents llibres com *Éléments de sémiologie*, *Lo obvio y lo obtuso*, *El sistema de la moda i altres escrits*, *Variacions sobre la literatura*, etc. d'entre els quals, per la proximitat amb els mètodes d'anàlisi del patrimoni, és important ressaltar *Elements de sémiologie* en relació a l'estudi dels signes, dels símbols, dels significats, etc. tant en el cinema com en la imatge (com a concepte universal).

Aquest cop, Barthes, deixa la teoria en estat pur per fer reflexionar a través de la pràctica. Narra la seva biografia, pensaments i anècdotes adossades a la seva pròpia cronologia sense perdre la seva mirada autoral. Construeix un autoretrat a partir d'elements amb els que ell s'identifica, com si fos un collage. En aquesta construcció de l'autoretrat, Barthes, fuig de l'autobiografia; ja que creu que els seus textos el desposicionen del seu jo. Per aquest motiu, la narració del llibre les fa en tercera persona i es concep a ell mateix com a un personatge de ficció. Així, precisament sorgirà la idea del mirall que condueix al títol del llibre. *Barthes mira a Barthes* per parlar sobre ell.

Amb aquest posicionament en la història, ens fa reflexionar sobre les característiques que atribuïm a la ficció i a la reali-

tat, ja que no deixa de ser paradoxal que Barthes es converteixi en un personatge de ficció per explicar les seves pròpies vivències i que a la vegada la reconstrucció de la seva vida, a través de fotos i textos, la conceptualitzi com a real; quan segur que per qualsevol altre escriptor hagués estat al contrari.

Barthes admet que darrera els seus anteriors treballs no hi ha el Barthes persona, i apunta "...No hay biografía más que de la vida improductiva", així queda justificat el seu posicionament en tercera persona a l'hora d'explicar-se.

Un cop més, tant l'estructura del llibre, la incursió de fotos i els pertinents comentaris, pintures i retrats, com el propi contingut es troben en un estat de glòria, justificat, i seguint l'anterior tònica de Barthes, igual d'original i de trencador i, fins i tot, més transcendental i poètic. Cada línia que es llegeix d'aquest llibre obre i evoca la ment del lector a interessantíssimes aportacions, dirigides a pensar, a reflexionar i sovint és inevitable buscar el paral·lelisme entre els conceptes i la nostra vida.

El resultat, és el llibre més personal de Barthes, el més lliure i en el que més que mai desapareix la fredor teòrica i la cruesa de les seves matisacions, tot i que les aportacions adquireixen una altra rellevància que en els seus anteriors escrits. Aquest cop, en forma d'aire fresc, literatura i idees, ens explica la vida d'un gran personatge per la nostra història. Un autoficcionat Roland Barthes.

Anton Giménez, conservador de la Filmoteca

ROC VILLAS

Director de la Filmoteca de Catalunya

L'Anton Giménez, el conservador de la Filmoteca de Catalunya, impulsor de l'Arxiu en els seus inicis, s'ha jubilat. Després de molts anys de dedicació a la Filmoteca, i de molts més anys d'afecció i relació amb la fotografia i l'audiovisual, ha culminat, fa poques setmanes, aquest procés únic a la vida de les persones, ple de connotacions que depassen amb escreix la dimensió purament administrativa.

Sempre sentim a dir (i repetim nosaltres mateixos) que la jubilació és la fi d'una etapa, que és l'inici de l'autèntica vida, en la que un es dedica exclusivament a si mateix, que arriba el merescut descans... Tòpics. Cada jubilat és un cas, naturalment, però el nostre Anton, si ell m'ho permet, és un cas com un cabàs, i segur que inventarà una manera nova d'estar jubilat

Fem una mica d'història, sobre el personatge, i sobre la seva vinculació amb la institució.

L'Anton va arribar a la Filmoteca l'any 1983. Ell i el seu pare, des de "Cine Amateur", la botiga de la Ronda Universitat tocant a Plaça Catalunya, a la que recordo haver entrat com a client, tenien l'exclusiva a Espanya del revelat de dispositives Agfacolor. A tal fi, l'Anton havia viatjat a la central

d'Agfa, a Leverkusen, per adquirir els coneixements necessaris per a aquesta especialització. La seva incorporació a la Filmoteca, es va produir, doncs, en la seva qualitat de tècnic en processos de laboratori.

Quan l'Anton va arribar a la Filmoteca, l'Arxiu no era gaire més que un petit magatzem. Un modest habitacle entaforat a la terrassa del darrera d'un pis principal, a la Rambla de Catalunya, que havia estat la seu d'una distribuïdora, i que ara ho era de la Filmoteca, la Biblioteca i el Servei de Cinematografia, i encabia una minúscula saleta de projeccions, una saleta d'editatge de vídeo, i altres dependències auxiliars.

D'aquell habitacle en dèiem "el volti", (ho havia estat, de fet, de l'antiga distribuïdora) i en aquell moment, semblava el lloc ideal per guardar-hi els materials que havien estat transferits des de Madrid, amb els primers traspassos de competències culturals a la Generalitat, a més d'altres aportacions d'en Miquel Porter, algunes a títol personal, i d'altres en nom de l'Institut del Teatre i de la seva Col·lecció Cinematogràfica Catalana (COICCA). Aquest conjunt de pel·lícules van ser l'autèntic embrió de l'Arxiu de la Filmoteca.

Ideal com semblava el local de Rambla Catalunya, aviat es va fer petit, i l'incipient Arxiu es va traslladar a un entresol del carrer Mallorca cantonada amb Pau Claris. Sota l'entresol, a la planta baixa, hi havia unes oficines del Crédit Lyonnais. Una nit infausta, una bomba adreçada a aquesta entitat bancària, va afectar l'Arxiu, en la part que tocava la façana i va fer volar pels aires vidres, persianes, i pel·lícules. Aquest desgraciat incident va tenir, però, la virtut de conscienciar les autoritats del moment (el conseller de Cultura, Joaquim Ferré, la gerent de l'EAOEF, Glòria Riera), de la necessitat de dotar l'Arxiu d'un local en condicions.

L'Anton i el llavors cap d'obres del Departament de Cultura, Josep Serra, van recórrer mitja Europa prenent notes dels Arxius de referència del moment, i van acabar establint el disseny bàsic del nostre Arxiu actual, el que té la Filmoteca de Catalunya a l'edifici La Campana de la Gran Via, que

va ser durant un temps, ell mateix, un Arxiu de referència a Espanya, fins i tot per davant del de Madrid.

Des de llavors, i fins a avui, l'Anton ha estat el conservador d'un patrimoni filmic que no ha parat de créixer, i que ell també ha contribuït d'una manera decidida a fer créixer, a conservar en condicions, i a donar-li la màxima difusió. Valgui com a exemple l'esplèndida col·lecció de pel·lícules de Segundo de Chomón, que, amb la col·laboració econòmica del Festival de Sitges, és una criatura seva i constitueix un dels nostres principals motius d'orgull.

La trajectòria professional de l'Anton, si em refereixo només a allò que és el seu àmbit natural, el cine i la fotografia, no és uniforme ni monòtona. Ben al contrari, és eclèctica i polifacètica: del món de la botiga que abans he esmentat, va saltar al món de l'exhibició i va treballar als cines Arkadin (avui desapareguts) i als Casablanca (avui Casablanca - Kaplan). Va cremar una etapa a una selecta (exclusiva, diríem avui) botiga de fotografia del Passeig de Gràcia, durant l'estada a la qual va visitar el Japó per assistir a una convenció de Fuji. Va escriure articles de cinema a la revista "Otro Cine", del Centre Excursionista de Catalunya. Va exercir el seu ofici de fotògraf al servei d'activitats tan diverses i disperses com les del Club de Vanguardia, de l'Institut Francès, i del Festival de Sitges. I tot això (i segurament altres coses que no conec), sense abandonar la seva afició i habilitat per a la prestidigitació. Una habilitat que no tothom coneix, i que molts li envegem, perquè li deu haver servit sovint per escamotejar i sortejar amb elegància les vicissituds, dificultats i contrarietats que les persones acostumem a trobar pel camí de la nostra vida.

En definitiva, en la mesura que modestament la conec, jo veig la vida professional de l'Anton com un riu que es travessa no pas passant tranquil·lament per un pont, sinó saltant de pedra en pedra, algunes més distants, altres més pròximes, algunes més grans, altres més petites, però assolint l'altra riba sense haver-se mullat els peus.

Ara bé: qui hagi entès això de l'altra riba en el sentit que

l'Anton ja ha acabat la feina i que entra en un període d'inactivitat, s'equivoca de mig a mig. Perquè he deixat per al final la més significativa de les seves iniciatives dels últims anys: la cofundació del grup Cinema Rescat, del que ell és delegat de Barcelona.

Cinema Rescat es beneficiarà, a partir d'ara, de la dedicació exclusiva de l'Anton, i això és tan com dir que se'n beneficiarà la causa de la recuperació i preservació del cinema, que és la seva causa, i que és també la causa de la institució en la que ha treballat durant tants anys: la Filmoteca de Catalunya.

Per aquest motiu, tal com vam fer constar al nostre programa de mà amb motiu d'una sessió d'homenatge que li vam dedicar no fa gaire, a l'Anton no li diem "Adéu", sinó "Fins ara".

la imatge al teu servei

SERVEIS DE VÍDEO:

- Canvis de formats: *Betacam, DVCAM, Mini DV, U-Matic, DVD, VHS, Betamax*
- Transcodificacions: *PAL-SECAM-NTSC* des de qualsevol format
- Telecinat directe a DVD des de: *8mm, Súper 8 i 9,5mm*
- Conversions de vídeo a DVD
- Compressió des de vídeo a arxius digitals (MPG, AVI, QT)
- Duplicat industrial i personalitzat de DVD's, CD's i VHS

PRODUCCIÓ AUDIOVISUAL:

- Equips de filmació broadcast
- Estacions d'edició digital broadcast
- Producció i realització de vídeos institucionals, promocionals, divulgatius, fires, actes d'empresa, convencions, ...
- Producció i programació multimèdia en CD-Rom per catàlegs, punts d'informació, presentacions de nous productes, ...

IMATGE I SO

- Instal·lació i muntatge d'equips audiovisuals i multimèdia per fires, congressos, convencions, ...
(pantalles de plasma, projectors i retroprojectors, equips de so i llum)

Aribau, 226, baixos interior. Tel 93 201 55 22

www.videodic.com e-mail: info@videodic.com

Premis Sant Nitrat 2003 - cinquena edició

El dimarts 15 de juny de 2004, a la sala d'actes de la SGAE, va tenir lloc l'acte de lliurament dels V Premis Cinema Rescat, Trofeu i Placa Sant Nitrat, així com el lliurament dels III Premis Cinema Rescat a les realitzacions audiovisuals a la millor utilització del patrimoni cinematogràfic. Premis anuals que s'atorguen a tots aquells que s'han distingit per haver treballat en pro de la recuperació del patrimoni cinematogràfic.

El Gran Premi Trofeu Sant Nitrat, es va atorgar a Fernando Méndez Leite, crític cinematogràfic, realitzador de cinema i de televisió. Ex-director general de cinematografia (ICAA) i actual director de l'Escola de Cine i de l'Audiovisual de la Comunidad de Madrid (ECAM). Cinema Rescat el distingeix per haver contribuït de manera decisòria a la recuperació del llegat *Laya Films*, de la Generalitat republicana, per a Catalunya. Va ser el primer que l'any 1987, a Madrid, recolzà la reivindicació catalana sobre aquest llegat. Com a director general de l'ICAA, mitjançant una roda de premsa, l'11 de març del mateix any, va efectuar el lliurament simbòlic de sis bobines de material de *Laya* a la Generalitat. Fet que propicià el retorn de la resta del material el 2001.

La Placa Sant Nitrat va ser lliurada al nostre consoci Jordi Tomàs i Freixa, cineasta amateur, responsable de més de trenta títols que l'han fet guanyar premis i reconeixements internacionals. Aquest guardó se li atorga per la seva compromesa i dilatada trajectòria en pro de la recuperació i la difusió del cine amateur a la ciutat de Terrassa i agraint la seva seriosa i didàctica faceta com a col·leccionista cinematogràfic. En Jordi Tomàs ha arribat a aglutinar i catalogar documentalment un conjunt de 640 aparells de precinema i cinema, amb una bibliote-

Fernando Méndez Leite

A la dreta Jordi Tomàs i Freixa

Premi a *Dies de transició*

Premi a *El comboi dels 927*

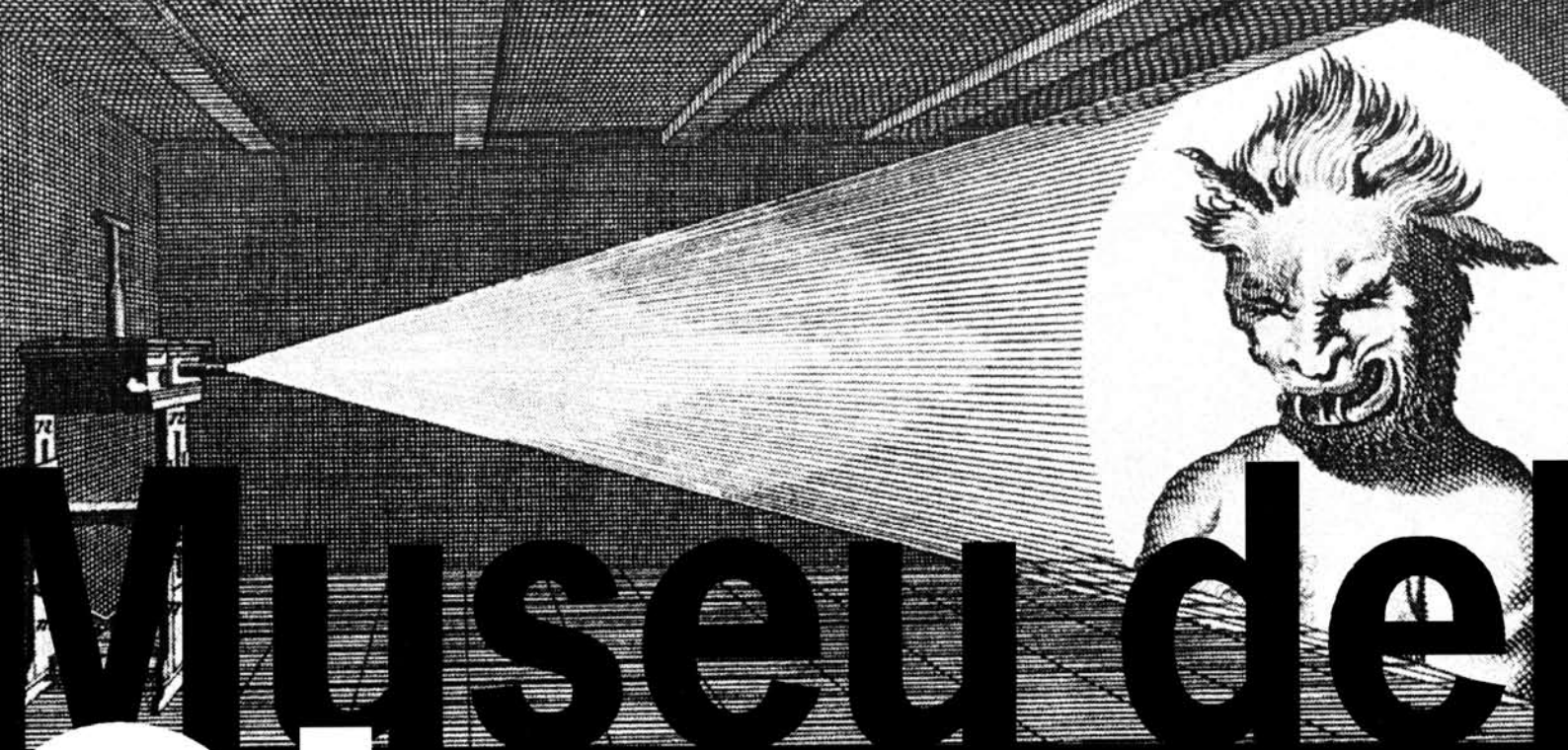
Premi a *Nosaltres els vençuts*

ca i arxius annexes de consulta obligada per a qualsevol interessat en el tema. La seva col·lecció ha servit com a base per a diferents exposicions, entre d'altres, *Cent anys d'un altre cinema*, en col·laboració amb el Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya i el Centre Cultural de la Caixa d'Estalvis de Terrassa. Actualment és un dels promotors més actius de la recent creada Cinemateca del Cinema Amateur Terrassenc, de la qual ja vam informar a l'anterior número de la nostra publicació.

Els III Premis Cinema Rescat, que estan dedicats a les realitzacions audiovisuals amb millor utilització del material d'arxiu cinematogràfic patrimonial, s'atorguen en tres apartats. El primer, per a documentals llargmetratges d'exhibició pública a sales comercials, va quedar desert, ja que no es va presentar cap treball. El segon, per a documentals televisius, va guardonar la sèrie documental *Dies de transició*, de Xavi García, que recentment s'ha emès a TV3. En el mateix apartat es va concedir una menció honorífica al treball, *El comboi dels 927*, un reportatge de Montse Armengou i Ricard Belis, realitzat per al programa *30 minuts* de TV3. El tercer, per a documentals videogràfics d'encàrrec, va reconèixer la feina d'Antoni Maria Thomàs i de Pere Salom, de Palma de Mallorca, amb *Nosaltres els vençuts*, produïda per Rec TV Produccions.

El jurat de la convocatòria d'enguany estava format per Sergi Shaaff, Antoni Kirchner i Josep Maria López Llaví.

L'organització d'aquest premi és possible gràcies al suport de L'ESGAE, la Fundació ICC i des del 2002, d'Image Film.

Museu del Cinema

Col·lecció Tomàs Mallol

Tel. 972 412 777 museu_cinema@ajgirona.org Sèquia, 1 17001 – **Girona**
www.museudelcinema.org

el cinema abans del cinema

Presentació a Terrassa

Amb preguntes com Qui som? i Què fem? l'1 de juny de 2004, vàrem presentar a Terrassa, en el Club Catalunya, el número 15 de la nostra revista.

Varen apadrinar la presentació Josep Maixenchs, director de l'ESCAC i el nostre consoci terrassenc Jordi Tomàs i Freixa, promotor, a més, de la Cinemateca del Cinema Amateur Terrassenc.

Va obrir l'acte Jordi Tomàs, integrant actiu i compromès amb Cinema Rescat, explicant les característiques i els objectius de la nostra associació.

Després parlà Josep Maixenchs que, des de la relació diària que manté amb les noves generacions de futurs cineastes, manifestà la necessitat que hi ha de despertar en aquests joves la sensibilitat pel patrimoni cinematogràfic. Per tant, i entre altres accions, va trobar interessant el fer-los conèixer entitats i publicacions com la nostra. Qüestió aquesta que obrí una nova perspectiva de col·laboració entre Cinema Rescat, la Cinemateca de Terrassa i l'ESCAC.

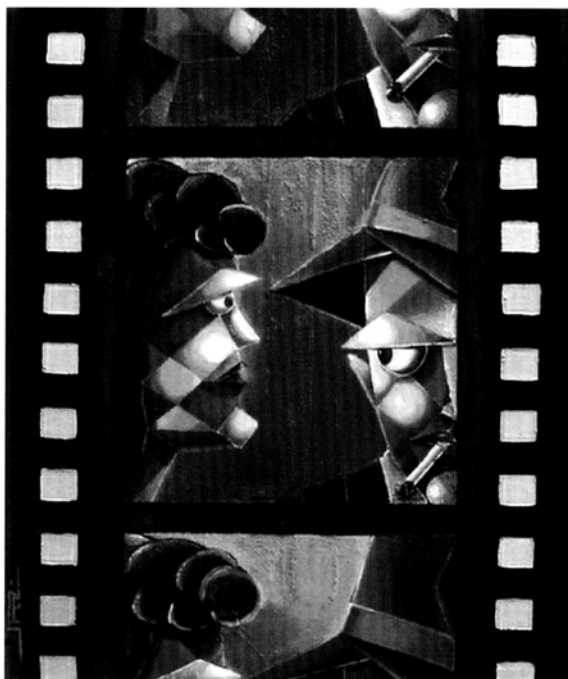
Ana Fernández Álvarez, directora de la revista, descriu la filosofia de la publicació, així com les diferents peculiaritats formals de les seccions que la configuren. Les seves paraules van tenir el suport gràfic d'un multimèdia realitzat per Jordi Jubanteny i Solé, també soci de cinema Rescat.

El color de l'oblit

ANA FERNÁNDEZ ÁLVAREZ

A la galeria Traç d'Art de Sabadell, el 22 de setembre, s'inaugurava l'exposició *Pell geomètrica*, amb els suggestius i imaginatius treballs d'en Joan Pla, un artista amb una força expressiva inusitada i una capacitat per a filtrar referències plàstiques enlluernadora. A la sala, destacant pel seu blanc i negre, entre l'esclat cromàtic esfereïdor de la resta d'obres, un quadre, *El color de l'oblit* (55 x 46 cm). Precisament, com el propi Joan Pla ens va informar, és una obra realitzada just després d'haver assistit a la presentació de Cinema Rescat, en el Cinema Catalunya de Terrassa.

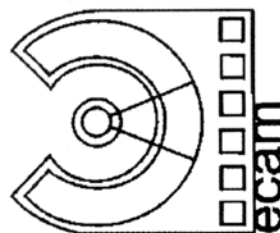
Amb una aguda i imaginativa sensibilitat, l'artista va copsar i plasmar allò que nosaltres volem transmetre. I, fora del que és habitual, ho fa, no a través de la bona voluntat que suposa estar menys o més convençut que el patrimoni cinematogràfic s'ha de preservar, sinó provant, amb el testimoni i el tribut de la pròpia creativitat, que és peremptori el zel per la memòria i que s'ha de tenir clara la diferència entre mantenir-la o fer-la desaparèixer.

Dins l'estil i l'opció plàstica d'aquest artista, aquesta obra té un valor afegit. El blanc i negre és aquí una renúncia al servei d'un convenciment i d'un enyor. És l'homenatge a un cinema que no ens podem deixar perdre. També resulta un testimoni que es filtra i destil·la a través de la suculent paleta d'en Joan Pla qui, abandonant el que li és propi i el caracteritza, sucumbeix a la humilitat d'un tribut.

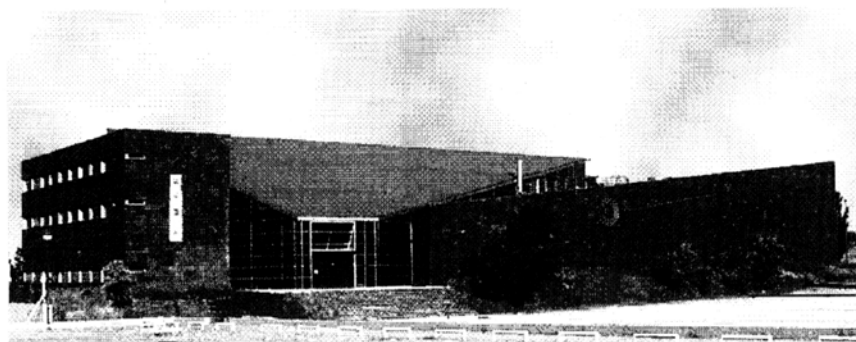
Escuela de Cine ECAM

Escuela de Cinematografía y del Audiovisual de la Comunidad de Madrid

C/ Juan de Orduña, 3
Ciudad de la Imagen
28223 Pozuelo de Alarcón (Madrid)
Teléfono: 915 12 10 60 Fax: 915 12 10 70
e-mail: escuelacine@ecam.es

La ECAM es un centro de formación de profesionales del cine y del audiovisual, que depende de una fundación privada, cuyos patronos son la Comunidad de Madrid, la Academia de las Artes y las Ciencias Cinematográficas de España, SGAE, EGEDA y AISGE

REQUISITOS DE ADMISIÓN

Para acceder a los cursos programados por la ECAM es necesario haber superado BUP, FP II o titulaciones legalmente equivalentes y tener 18 años cumplidos.

Además, es preciso superar las pruebas de admisión de la especialidad en la que se solicita matrícula, que se realiza entre los meses de febrero y junio.

En cada convocatoria ingresa un promedio de unos cien alumnos, de los de más de setecientos aspirantes que se presentan a las pruebas de acceso.

METODOLOGÍA DOCENTE

En la ECAM se cursan las especialidades de Producción, Guión, Dirección, Dirección Artística,

Fotografía, Interpretación, Cine de Animación y Dibujos Animados, Caracterización, Sonido y Montaje, cuyos planes de estudios se completan en tres cursos (octubre-junio), en los que se combina la formación teórica y técnica con la realización de prácticas, en formatos Betacam y 35 mm.

Además, en la ECAM se imparte cursos especiales, de unos dos meses de duración, sobre temas específicos.

ASPECTOS DE INTERÉS

La Escuela de Cinematografía ECAM está dotada de las siguientes instalaciones: plató de 400 metros cuadrados, salas de montaje y de edición digital, salas de postproducción de imagen y sonido, sala de mezclas, sala de proyección, etc.

INFORMACIÓN GENERAL

- **Presidente de la Fundación de la ECAM:**
Excma. Sra. Dña. Esperanza Aguirre
- **Presidente de la Junta Rectora:**
D. Antonio Giménez-Rico
- **Director de la ECAM:**
D. Fernando Méndez-Leite
- **Año de creación:**
1994
- **Alumnos totales:**
250 en tres cursos regulares
500 en cursos especiales
- **Sexo:**
60% hombres, 40% mujeres
- **Profesores totales:**
400
- **Becas:**
Sí
- **Mediateca:**
3000 títulos

ESPECIALIDADES:

Producción
Dirección
Guión
Dirección Artística
Fotografía
Interpretación
Caracterización
Sonido
Montaje
Cine de Animación y Dibujos Animados

Inicio curso: Octubre
Duración: 3 años

Cinema Rescat a la XXXVI Universitat Catalana d'Estiu

Encarnació Soler i Alomà i Ana Fernández Álvarez, els dies 18, 19 i 20 d'agost, han impartit un curs a la XXXVI Universitat Catalana d'Estiu de Prada del Conflent, sota l'epígraf: *El patrimoni cinematogràfic català, imatges imprescindibles per a la història*, dins l'apartat *El cinema, un mitjà d'expressió en ple canvi*, coordinat per Miquel Porter i Moix de la Universitat de Barcelona.

Ambdues historiadores han explicat d'on sorgeixen les imatges que s'utilitzen en les realitzacions d'audiovisuals per a il·lustrar la memòria històrica dels fets més recents, així com els esdeveniments més llunyans en el temps i dels que sortosament es conserven imatges filmiques. També han donat a conèixer els criteris a seguir a l'hora de recuperar-les, catalogar-les i conservar-les, per a poder fer-ne un ús adequat i útil en la investigació històrica.

S'ha donat resposta a preguntes com: quin interès poden tenir els films rodats per cineastes no professionals? On es pot obtenir informació sobre els films que avui confegeixen els diferents patrimonis cinematogràfics? ...

Les 5 sessions del curs han posat a l'abast de tothom els coneixements bàsics sobre les característiques morfològiques dels films, per a garantir llur conservació. A través de diversos films documentals (professionals, amateurs i familiars), s'ha ensenyat a extreure'n la informació, implícita i explícita, que tota imatge posseeix, per a, posteriorment, poder fer-ne un ús cultural i pedagògic precís, amb l'ajut dels recursos multimèdia que avui dia hi ha a l'abast de tothom.

Les sessions impartides són les següents:

1era.- Què és el "patrimoni cinematogràfic"? Característiques tècniques dels materials cinematogràfics emprats des del naixement del cinema: 35 mm, acetat, nitrat, 16 mm, 8 mm, S8, 9,5 mm, betacam SP, VHS domèstic, DVD, mini DVD.

2ona.- L'estudi de la història a través del cinema.

Anàlisi del contingut de diferents films documentals, reportatges, ficcions ... Com catalogar les imatges filmiques: diverses propostes per a una catalogació útil del contingut dels films recuperats: diferents tipus de bases de dades d'arxius filmics. Exercici pràctic de catalogació.

3era.- La investigació històrica a través d'un film documental: *Els Cors de Clavé de 1928*.

4arta.- La investigació històrica a través d'un film familiar d'encàrrec: *Vida Aprofitada: homenatge familiar a Josep Gorina i Pujol*, Edicions Regia Art Film, realitzada per Josep Gaspar i Serra, 1923.

5ena.- L'ús dels multimèdia com a eina d'anàlisi i com a suport didàctic al servei del documentalisme filmic.

PRESENTACIÓ DE LA REVISTA

Dins les activitats d'aquesta Universitat s'ha presentat, per primera vegada dins l'àmbit universitari, l'Entitat i el darrer número, el 15, de la nostra revista, de la qual es varen vendre alguns exemplars.

Les intencions, els objectius i, fonamentalment, l'esperit que impregna Cinema Rescat, creiem que han quedat sòlidament explícits dins aquest singular àmbit acadèmic, en el qual l'intercanvi d'experiències docents i divulgatives són abundants i molt interessants.

XXXVI
UNIVERSITAT
CATALANA
D'ESTIU

del 15 al 25 d'agost del 2004
Prada (Conflent)

Logo of the Universitat de Girona (UG) and other institutional logos are visible at the bottom of the poster.

Recordant Joan Francesc de Lasa

ANTONI V. KIRCHNER

Una nota correcta, de llibre d'estil, en la secció de necrològiques d'un diari de difusió estatal i un petit article en un setmanari d'informació d'espectacles en el què es barregen dades biogràfiques i opinions molt personals. No he tingut notícia que la desaparició d'en Joan Francesc de Lasa hagi interessat a ningú més en el terreny mediàtic. Aquest mateix setmanari, quan va sortir fa 1399 setmanes, jugava amb una frase que deia, més o menys, cada setmana mor un crític perquè vostè pugui llegir les crítiques; és a dir, per garbellar el gra de la palla. Ara ha mort un crític i ningú n'ha fet cas.

Potser els crítics són com aquelles senyores que diuen que, després dels cinquanta anys, es converteixen en invisibles. Però en Lasa d'invisible res de res. En tot cas el que hi ha és un desconeixement i un menyspreu per a la informació que tingui a veure amb la història i els historiadors. Sembla que informació, avui, sigui equivalent a l'immediat, al present més a prop del possible futur i que el passat estigui reduït a l'enciclopedisme mnemotècnic.

En Joan Francesc de Lasa va ser el primer crític de cinema que va utilitzar en els seus articles i en la seva mirada el concepte de transversalitat que tant utilitzen avui en dia els comunicòlegs. Solament heu de revisar en les hemeroteques els volums de la revista *Imagen y Sonido* per comprovar-ho. Tenia una visió absolutament interdisciplinària del cinema i estudiava i analitzava el fet "imatge" i "so" des de tots els angles. Sols per aquest fet ja mereixeria uns comentaris en les seccions i quaderns de cultura dels periòdics.

Era un home i un escriptor independent en un temps en què d'altres deien en veu baixa el què en J.F. de Lasa tenia la gosadia d'escriure i de dir en veu alta públicament i en sessions de cinefòrum. Amb aquesta postura, defensada a tort i a dret, es va guanyar no poques antipaties. La seva companyia podia resultar, per a alguns qui, molesta. Amb aquesta independència va viure tota la seva vida, fins els darrers moments, quan va dedicar-se exclusivament a la crítica de televisió que, des de temps immemorials, publicava a Serra d'Or.

La seva generació va ser la dels qui podien donar testimoni de la

història del cinema viscuda directament. Us imagineu ser espectadors de l'eclosió de l'expressionisme alemany, per exemple; dels moviments d'entre guerres, de l'exili de tants autors europeus que varen engruixir les nòmines dels estudis de les *majors* nord-americanes? El pas del mut al sonor, del blanc i negre al color, seguir dia a dia l'evolució d'un espectacle que s'anava convertint en indústria i/o fet cultural. Aquella generació va viure una de les etapes més brillants i aclaparadores del que en deien setè art.

Una generació d'investigadors que no tenien tribunes populars per comunicar les seves opinions als espectadors-lectors. En aquell temps (i fins no fa massa anys) la crítica dels diaris estava en mans d'una colla d'ineptes amb una ridícula formació especialitzada que ignorava els antecedents de la matèria sobre la que escrivien. Algunes excepcions, molt poques, no fan ombra.

Lluitador per expressar-se, per sobreviure, va rodar algunes pel·lícules (documentals, biopics), programes de divulgació dels pioners del nostre cinema per a la televisió, a qui també va dedicar dos volums (*El món de Fruituós Gelabert* i *Els germans Baños*). Si afegim la creació de la Semana del Nuevo Cine Español de Molins de Rei (ja és tenir caràcter organitzar una mostra d'un cinema refusat pel públic català però que va resultar de gran utilitat per donar a conèixer obres que tenien problemes de censura -oficial o industrial- per arribar a les pantalles), les mítiques sessions de cine-club en el cinema Maryland, o els centenars de conferències arreu de Catalunya, o la passió pel col·leccionisme d'aparells del pre-cinema, comprovareu que no dispo de prou espai per a fer-vos una aproximació a aquest home, sorrut, rebel, independent, que va tenir enemics però que quasi sempre va ser fidel als seus amics, perquè, per sobre de tot, després de la família, per a ell sols va existir el cinema.

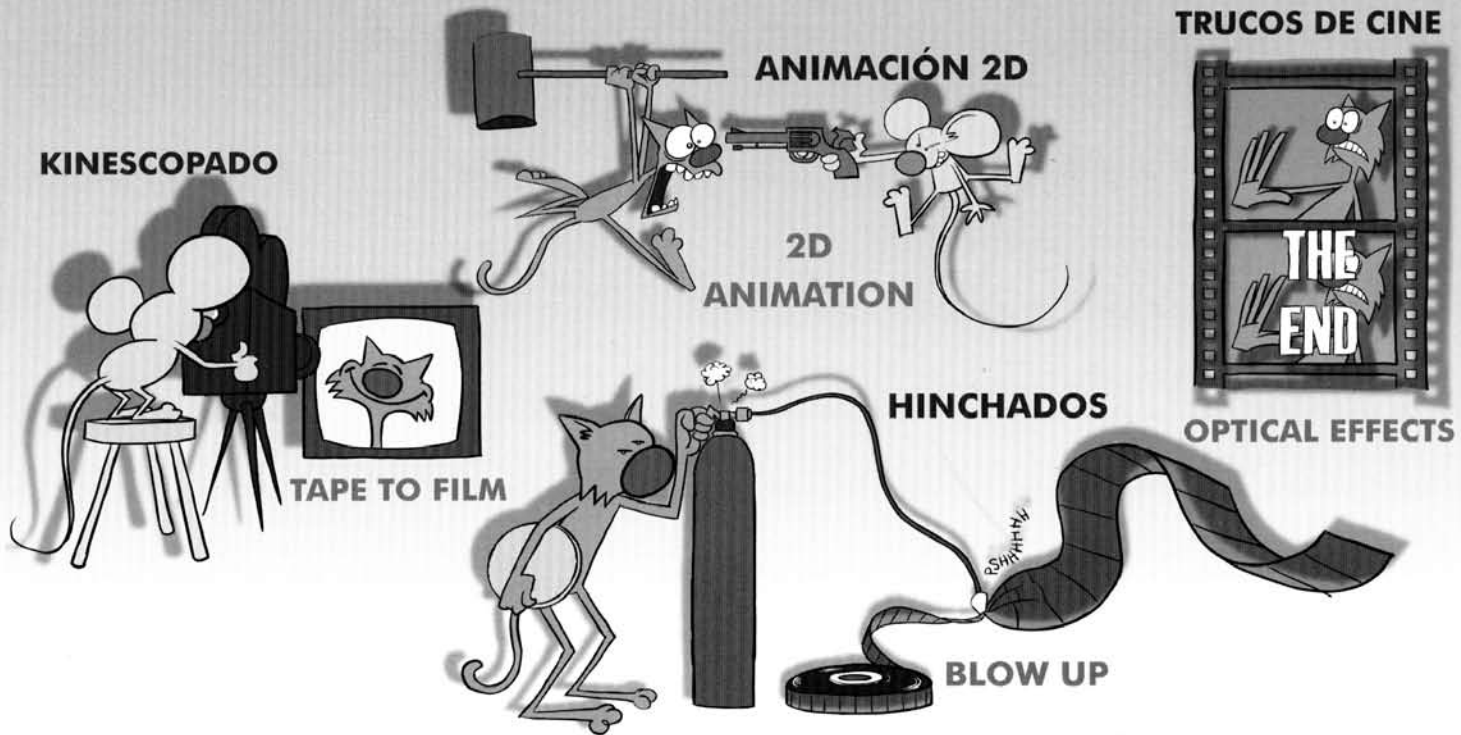
Tinc notícia que feia temps que estava escrivint les seves memòries. Potser un dia podreu descobrir la vocació d'un crític i les seves circumstàncies.

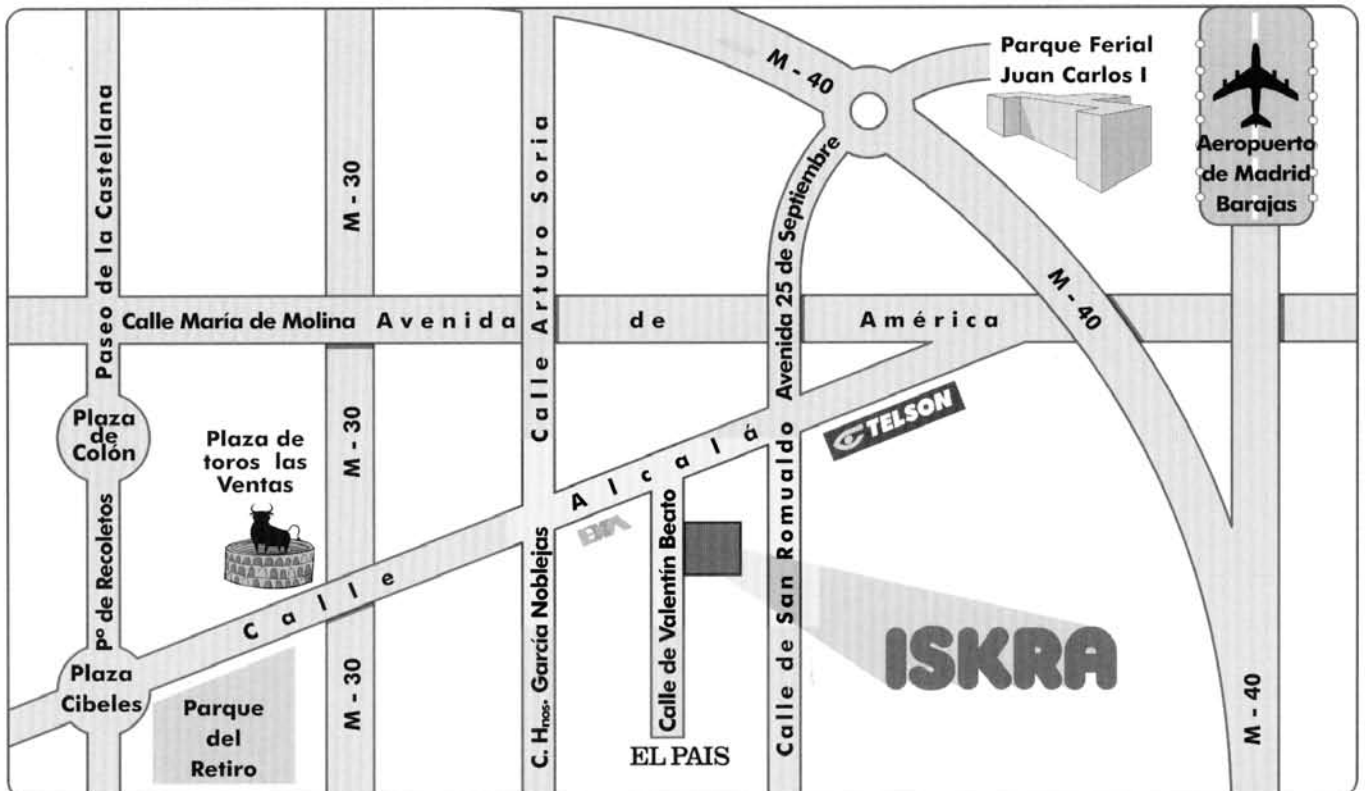
Caricatura:
Salvador Mestres

CRÒNICA

ISKRA

estamos ahora en... we are now at...

Calle de Valerín Beato 11, 1º B, MADRID 28037

Tfno: (34) 913 041 763 - Fax: (34) 913 270 882

www.iskra.es - iskra@nauta.es

Películas CINEMATOGRAFICAS

Kodak VISION2

500T 5218/7218

- grano más fino • escala mejorada de tonos neutros
- mejor reproducción del color y tonos piel
- más detalle en sombras
- más flexibilidad en postproducción

KODAK VISION 500T 5279/7279

- muy alta sensibilidad • grano fino
- latitud de exposición extremadamente amplia • indicada para rodajes con un nivel de iluminación muy bajo

KODAK VISION 250D 5246/7246

- sensibilidad media-alta • equilibrada para luz día • grano muy fino
- extraordinaria reproducción del color
- responde magníficamente a la mezcla de iluminación

EASTMAN EXR 100T 5248/7248

- sensibilidad media • amplia latitud de exposición • indicada para rodajes tanto en exteriores como en interiores

KODAK VISION 800T 5289/7289

- máxima sensibilidad • grano fino y latitud de exposición extremadamente alta • indicada para rodajes con niveles muy bajos de iluminación y para plasmar acciones rápidas

KODAK VISION Expression 500T 5284/7284

- alta sensibilidad • reproduce altas luces brillantes y suaves • cálidos tonos piel
- posee una escala tonal y una latitud de exposición más amplias

KODAK VISION 320T 5277/7277

- alta sensibilidad • latitud de exposición excepcionalmente alta • reproduce los tonos con una suavidad especial

KODAK VISION 200T 5274/7274

- sensibilidad media-alta • amplia latitud de exposición • excelente estructura de imagen

EASTMAN EXR 50D 5245/7245

- baja sensibilidad • indicada para rodaje en exteriores • amplia latitud de exposición
- grano ultra fino • extrema nitidez y altísima resolución

